

Kniha jako „hračka“ grafického designu

Jana Súkeníková

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav reklamní fotografie a grafiky
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana SÚKENÍKOVÁ**
Osobní číslo: **K09077**
Studijní program: **B 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design – Grafický design**

Téma práce: **Kniha jako "hračka" grafického designu**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 25 stran + přílohy, odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz Směrnice rektora č. 15/2010) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované bakalářské práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část:

Vždy soudím knihu podle obalu, obsahu a vazby

2. Praktická část:

Kniha na hraní – Kniha strašidel

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PaedDr. Jiří Eliška**
Ústav reklamní fotografie a grafiky
Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **18. května 2012**

Ve Zlíně dne 1. března 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

doc. MgA. Jaroslav Prokop
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně15. 3. 2012.....

Jana Súkeníková

.....*An Soukenikova*.....

Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Knihu ako hračku grafického dizajnu som popísala v dvoch častiach. V prvej časti je to metaforická záležitosť – kniha je hračkou, pretože sa s ňou autor vyhrá. Popisujem tu históriu knihy, vývoj písma, dôležitosť obalu, rôzne príklady väzieb, formy kníh. V druhej časti je kniha ozajstnou hračkou pre deti. Dieťa ju používa na to, aby sa zabavilo. Spomenula som tu rôzne druhy a princípy, ktoré robia z obyčajnej knihy hračku pre deti. Od papierových hrátok cez plošné elementy až po trojrozmerné objekty, ktoré som potom aplikovala do praktickej práce.

Kľúčová slova: kniha, dieťa, obal, papier, objekt, dizajn, hračka

ABSTRACT

I would describe a book as a toy of graphic design in two ways. It is a metaphorical thing in the first part – a book is a toy because an autor is working on it. I am describing there a history of a book, evolution of writing, importance of a cover, various examples of binding, forms of books. In the second way – a book is an actual toy for a child. A child is using it for its pleasure. I mentioned there various kinds and principles which are doing a toy from an ordinary book. From paper plays through area elements to three dimensional object, which I applied to a practical work.

Keywords: book, child, cover, paper, object, design, toy

Bakalárska práca je venovaná všetkým ľuďom, ktorí ešte stále veria v magický svet kníh. Ďakujem za pomoc pri formovaní práce teoretickej i praktickej doc. PaedDr. Jiřímu Eliškovi a taktiež deťom, kvôli, ktorým sa moja knižka objavila na svete.

„Knihy považuji za nejlepší výzbroj pro cestu životem a lituji všech inteligentních lidí, kteří je nemají.“

Michel De Montaigne

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/Stag jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VŽDY SÚDIM KNIHU PODĽA OBALU, OBSAHU A VÄZBY.....	12
1.1 IDEÁLNE SPOJENIE TEXTU A OBRAZU	12
1.1.1 Nosič informácií a jeho premena v čase.....	13
1.1.2 Vývoj písma v knihe	15
1.1.3 Kníhtlač a tlačiarne	16
1.1.4 Elektronické knihy	17
1.2 OBAL, VÄZBA A CELKOVÉ PÔSOBENIE KNIHY	18
1.2.1 Nie je obal ako obal.....	18
1.2.2 Nie je väzba ako väzba.....	18
1.2.3 Väzby skladané	20
1.2.3.1 T-Cut väzba	21
1.2.3.2 Skladaná harmoniková väzba s tunelom	21
2 DETSKÉ KNIHY	22
2.1 RÔZNE SPRACOVANIA KNÍH (OBJEKTOV A PRÍLOH) POMOCOU PAPIERA.....	23
2.1.1 Pop Up.....	23
2.1.2 Origami	25
2.1.3 Papierové sochy	26
2.1.4 Papierové modely (Papercraft).....	27
2.1.5 Papierové modely (ABC).....	29
2.1.6 Quilling (Papierový filigrán).....	29
2.1.7 Koláž	30
2.1.8 Vystrihovanie a vyrezávanie z papiera	31
2.1.9 Slepotač.....	32
2.1.10 Paper dolls (Papierové bábiky)	33
2.1.11 Altered Books.....	34
2.2 RÔZNE ZAUJÍMAVÉ SPRACOVANIA KNÍH POMOCOU INÝCH TECHNÍK	35
2.2.1 3D ilustrácie – Magic eye	35
2.2.2 Priehľady	36
2.2.3 Samolepky	37
2.2.4 Fólie.....	38
2.2.5 Pohybovanie končatín	38
2.2.6 Nalepovanie iného povrchu.....	39
2.2.7 Spájanie čísel.....	39
2.2.8 Omaľovánky.....	40
2.2.9 Puzzle	40
2.2.10 Magnetky.....	40
2.2.11 Objekt cez celú knihu.....	41
2.2.12 Otváracie okienka.....	41
2.2.13 3D obrázky	42

2.3	LEPORELO DNES A KEDYSI	43
II	PRAKTICKÁ ČÁST	44
3	KNIHY O STRAŠIDLÁCH	45
3.1	DETI PRE DETI	47
4	MOJA PRVÁ INTERAKTÍVNA KNIHA	48
	ZÁVĚR	51
	ZOZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
	ZOZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJOV	53
	ZOZNAM OBRÁZKOV	55

ÚVOD

Pre niekoho sú knihy len obyčajnou stratou času. Niektorí ich používajú na vyváženie stolov, iní na tréovanie rovného držania tela a rovnováhy. Ja však knihy pokladám za najkrajšie diela, za najlepších spoločníkov na cesty a najmúdrejších priateľov. Moja rodina je jeden veľký čitateľský krúžok, takže som bola od útleho detstva vedená k čítaniu. V mojom živote som sa stretla s viacerými úžasnými knihami, či už obsahovo alebo vizuálne dokonalými. Mnoho mladých ľudí sa pýši tým, že za život neprečítali ani jednu knihu. Avšak má naozaj život bez kníh zmysel? Bez nekonečného prístupu informácií, príbehov na rozvíjanie fantázie a rozširovania slovnej zásoby? Nie nadarmo sa hovorí, že kniha je najlepší priateľ človeka. Tak isto ako si vyberáme priateľov, tak si môžeme vybrať aj knihu. Predsa len je ich obrovské množstvo, rôzne druhy žánrov, obrazov, fotografií...

V tejto práci by som sa chcela zamerať aj na moje presvedčenie, že obálka a vizuálne prevedenie knihy sú rovnako dôležité ako jej obsah. Rovnako dobrý môže byť dievčenský román s maľovaným obrázkom milencov na obálke ako fantasy s maličkými do detailov vykreslenými príšerkami. Kvalita písaného textu sa neodvíja od kvality grafického návrhu obálky. Avšak podľa mojich doposiaľ dosiahnutých skúseností, čím esteticejšia je obálka knihy, tým je lepší aj jej obsah.

Práca je rozdelená na dve väčšie časti. Jednou je všeobecný pohľad do histórie knihy a spojenia obrazu, textu a väzby. V druhej časti sa zaoberám detskými knihami a ich rozličnými formami spracovania.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VŽDY SÚDIM KNIHU PODĽA OBALU, OBSAHU A VÄZBY

Kniha je produkt, v ktorom sa miešajú materiálové i estetické vlastnosti a zároveň zachováva myšlienky a obsah, stopu dejín, pokroku a vedy. Už pri zrode knižnej kultúry boli najdôležitejšími prvkami typografia, obraz a ornament. Knihy sa vtedy písali ručne a za jedným kusom stálo mnoho námahy. Niežeby v tejto dobe vyrobiť knihu nebolo ťažké, ale čo sa týka priamej výroby, tak je oveľa jednoduchšia ako kedysi. Avšak vyrobiť peknú knihu je stále rovnako zložitú. Musíme dbať na viacero aspektov: materiál, z ktorého je vyrobená; väzba, do ktorej je zviazaná; celkový grafický vzhľad, ale i sadzba textu. Dôležité je tiež prepojenie literárneho textu s umeleckým spracovaním. Nie je nič horšie ako grafik vytvárajúci grafický návrh na knihu, ktorú nikdy nečítal. Pri každej dobrej umeleckej práci je potrebné získať dostatok informácií o tvorenom diele. Akonáhle o práci nič nevieme, nedokážeme stvoriť vynikajúci výsledok.

1.1 Ideálne spojenie textu a obrazu

Spočiatku v starovekých písomnostiach tvorili písmo, iluminácia a ornament ideálny obrazec. Celú schému knihy totiž vytvárala jedna ruka v rovnakej časovej postupnosti. Už praveký človek sa dokázal vyjadrovať ucelene, spájal rôzne obrazce v jeden umelecký celok. V gréckej zvitkovej knihe ide skôr o náučnú kresbu, ktorá funkčne objasňuje literárny obsah, kým egyptská zvitková kniha je tvorená najmä demotickým obrázkovým písmom, často ilustrovaným perokresebnými výjavmi. Z najstarších kníh antickej doby, ktoré stoja za zmienku sa musíme pozastaviť nad *Knihami mŕtvych*. Písané sú prevažne obrázkovým a poloobrázkovým písmom a ukazujú nám celý rozsah tradícií egyptského umenia. V modernej autorskej knihe v podstate uplatňujeme rovnaký princíp ideálneho obrazca, aj keď nám v tom poväčšine pomáha počítač. Spájame obraz, text a formu spracovania do jedného dokonalého celku.

Bežný čitateľ si málokedy uvedomuje, že dnešná forma knihy je výsledkom mnohoročného tvorivého snaženia plného objavov i omylov, pokroku i tápania. Kniha významným spôsobom ovplyvňuje výchovu, vzdelávanie, kultúrnu úroveň, estetické cítenie i myslenie čitateľov. [4]

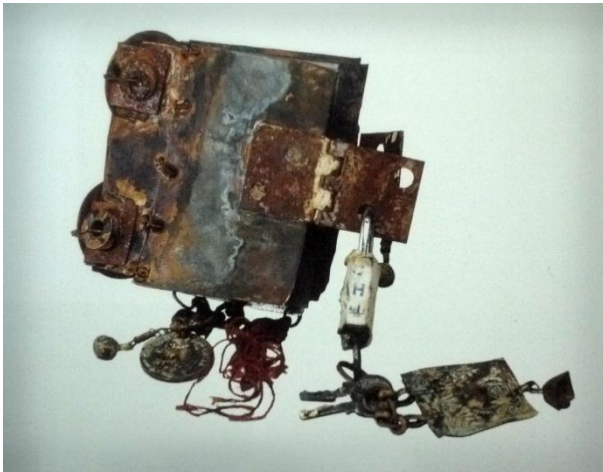
1.1.1 Nosič informácií a jeho premena v čase

Každý materiál, ktorý používame na knižné útvary môžeme komplexne nazvať nosičom informácií. *Knihy mŕtvych* nám neposkytujú len náhľad do prvých grafických útvarov, ale i prvé hlbšie preskúmanie materiálu zvaného papyrus. Je to predchodca dnešného papiera a vyrába sa z papyrusovej rastliny Šachor Papyrusový (*Cyperus Papyrus*). Bol to pomerne drahý materiál, preto sa na krátke správy a oznamy používali hlinené črepy (ostrakón). Neskôr bol papyrus nahradený drahším materiálom – pergamenom, vyrábaným z kože zvierat. V Indii sa používali na písanie palmové listy. V Babylónii a Asýrsku písali na drevené tabuľky a kúsky kože. Gréci a Rímania vyrábali tenké drevené rámy, ktoré plnili voskom a zväzovali ich dovedna do prvých kníh.

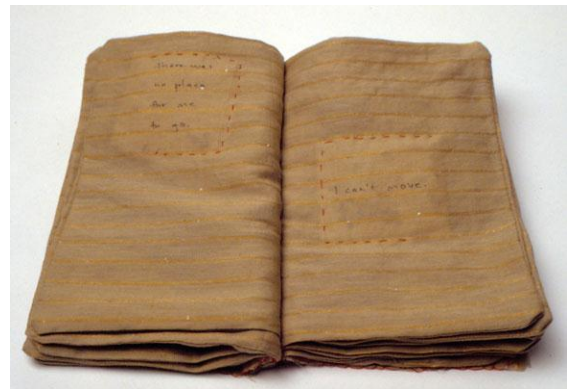
V 13. storočí boli tieto materiály nakoniec vytlačené lacnejším výrobkom zvaným papier, ktorý vynášli v Číne. Predtým používali bambusové doštičky, vznikli z nich prvé čínske knihy. Kniha vždy nemala takú podobu ako má dnes. Podľa toho kedy a kde vznikla, tak sa jej tvar menil aj v závislosti od materiálu, ale najmä pod vplyvom kultúry. U národov východnej Ázie mali knihy tvar zvitku, chráneného čiernym hodvábnym puzdrom.

Na Slovensku a v Čechách sme sa k spracovaniu kníh dostali pomerne neskoro až s príchodom kresťanstva. Vtedy kniha mala už ráz kresťanského stredovekého kódexu, rukopisnej pergamenovej alebo papierovej knihy. [4]

V modernom spracovaní knihy už papier nepatrí k nevyhnutným materiálom na jej vytvorenie. Tradičné spracovania textu sa stále tlačia na papier, ale novodobí umelci sú schopní vytvárať knihy takmer z čohokoľvek. Nie vždy kniha vyzerá ako kniha, stáva sa z nej objekt, nástroj na šokovanie. Prestáva byť nosičom písomnej myšlienky, začína sa viac podobať abstraktnej nádobe. Napríklad **Juliana Coles**, umelkyňa z Albuquerque, Nové Mexiko, použila v svojej knihe *Uncharted Depths* (2000) (Obr.1) rôzne druhy kovového šrotu, šperkov, podložiek, zmes medených drôtov, zámkov a kľúčov, ktoré prepojila s papierovými kolážami. *Seasons Book* (2001), kniha **Jessie Lehson** z Marylandu (Obr. 2) je tvorená predovšetkým včelým voskom a rôznofarebnými listami.

Obr. 1 *Uncharted Depths*Obr. 2 *Seasons Book*

Aimee Lee z New Yorku vyrobila svoju *Sari Book* (2003) (Obr. 3, Obr. 4) zo skutočného sári, (indický ženský odev, pozostávajúci z jedného pruhu látky, obtočeného okolo tela.) ktoré rôzne poprekkladala a zošila do tvaru knihy. Text je napísaný perom na textil. Do každej knihy, ktorú umelec stvorí môže priniesť kúsok seba prácou s materiálom jemu blízkym. Všetko je dovolené, všetky pravidlá môžu byť porušené.

Obr. 3 *Sari Book*Obr.4 *Sari Book*

Premena nosiča informácií dospela v našom storočí až k tomu štádiu, že papier sa stáva už len akýmsi nehmotným médiom. Vznikajú elektronické knihy, ktoré používajú elektronický atrament a elektronický papier. Pomaly začínajú nahrádzať papierové knihy a moderná technika vytláča všetky pôvodné hmotné nosiče informácií. Ťaháky sa nevypracovávajú pracne na papier ako kedysi, stačí si nahodiť do mobilného telefónu

poznámky alebo rovno mať prístup k internetu. Moderná doba na jednej strane potláča význam fyzickej knihy, ale na druhej strane ju posúva do vyššej úrovne. Pokrok však nemusíme odsúdiť, ale ani podporiť.

1.1.2 Vývoj písma v knihe

„Písmom všeobecne nazývame každý záznam, ktorý ma slúžiť na zachytenie určitej myšlienky“. [4] Je to systém znakov, ktorý nám umožňuje graficky znázorniť reč, zvuky, vyjadriť pojem i dojem. Jeden z najúžasnejších vynálezov ľudstva, prispieva ku kultúre vzrastu ľudského myslenia a rozvoju. Bez neho by nevznikli knihy, nositeľky našich myšlienok. Písmo by, ale neznamenal nič, keby sme ním nevyjadrovali správny obsah našich názorov, fantázií a poznatkov. Veda, zaoberajúca sa vývojom a štúdiom písma sa nazýva Paleografia (z gr. palaios – starý, grafé – písmo) Spočiatku sa na „písomné vyjadrenie“ používali skôr výrazové prostriedky, predmety rôzneho druhu, od kameňov, cez uzly na povraze (tzv. uzlové písmo) až po zárezy na paličkách, ktoré používali najmä Nóri, Švédi, americkí indiáni a dodnes ich používajú domorodci v Afrike a divosi v Austrálii. Takýto spôsob vyjadrovania sa nazýva mnemotechnickým (pamäťovým) písmom. Neskôr nahradili predmety, kresby – piktogramy a z nich sa vyvinulo už spomínané obrázkové písmo. Obrazce boli zpočiatku zložité, no časom sa transformovali do jednoduchého tvaru a to bol začiatok čítania. Začiatky „skutočného“ písma sa datujú asi od štvrtého tisícročia pred našim letopočtom. Viažu sa na národ Sumerov, ktorý žil medzi riekami Eufrat a Tigris a ako prví kreslili svoje písmo a vtláčali trojhranným trstinovým písadlom do hlinených tabuliek. Tie sú najstaršou známou formou dnešnej knihy. Tak vzniklo písmo klinové. Po ňom nasledovali písma sýrskych Semitov, ktoré sú predchodcami toho nášho. Feničania sú veľmi dôležitým prvkom vo vývine našej písmovej kultúry. Vytvorili jeden z najvyspelejších druhov semitskej fonetickej abecedy. Vo feničkom písme sa uplatňuje *akrofónia*. (t.j. k označeniu spoluhlásky slova sa používa celý znak pre pojem, ktorý slovo znamená. Vo feničtine sa povie ľava „gimel“, ale starým znakom pre ľavu je len jedna spoluhláska tohto slova a to „g“. Naopak, keď sa označovala slovom príslušná spoluhláska, musel sa použiť celý výraz. Čiže „g“ sa potom nazývalo „gimel“) Nevýhodou feničského písma bolo to, že neobsahovalo samohlásky a tým bolo jeho čítanie veľmi sťažené. Zhluk rôznych spoluhlások sa dal prečítať rôzne a tak mať úplne iný význam, preto používali pomocné znaky, ktoré určovali aká samohláska má za spoluhláskou nasledovať. Gréci prezvali toto písmo od Feničanov, a potom ho rozširovali a prispôbili

svojemu jazyku. Obrátili spôsob písania zľava doprava. Neskôr toto písmo prevzali talianski Etruskovia a z ich písma sa už dajú odvodiť všetky neskoršie talianske abecedy – a tiež latinka, ktorou píšeme dodnes. [4]

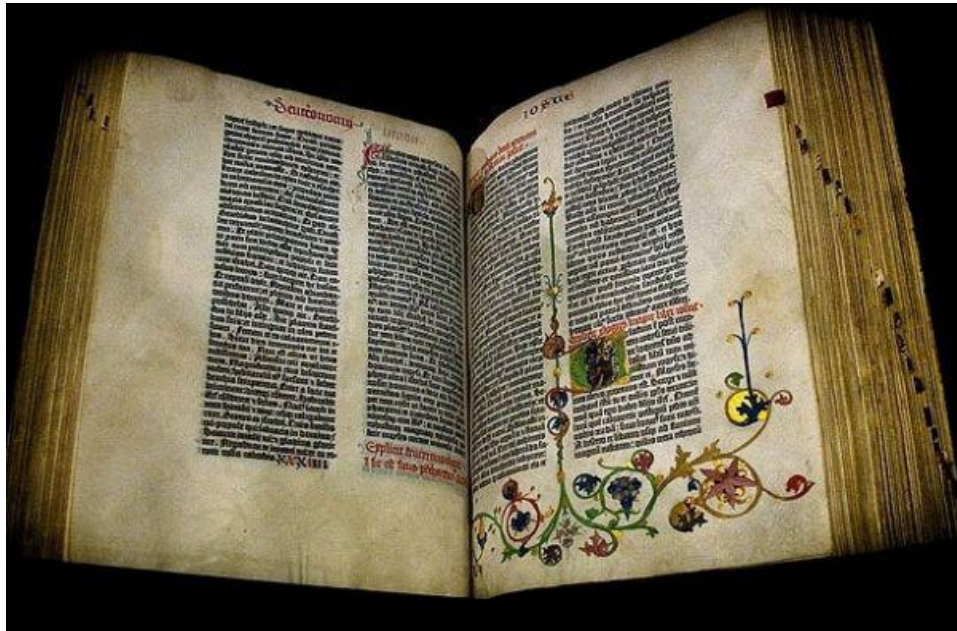
1.1.3 Kníhtlač a tlačiarne

„Vynález kníhtlače mal pre rozvoj ľudstva v určitom smere väčší význam ako objavenie Ameriky.“ [4] Kníhtlač pomohla negramotným ľuďom získať gramotnosť a rozšíriť ju do širokých sociálnych vrstiev. Vynašiel ju (pravdepodobne v roku 1440) Nemec **Johannes Gensfleisch**, zvaný **Gutenberg**, narodený v meste Mainz. Gutenberg bol vyučený zlatník a preto mal vždy blízko ku kovom a vedel s nimi pracovať. Prišiel na princíp odlievania jednotlivých kovových písmen. Vyrobil matrice, podľa ktorých mohol dať vyrobiť ľubovoľný počet písiem. Neskôr tieto písmená spojil v drevenom ráme do textu a sadzbu natrel pomocou tampónov farbou a v lise sa z takýchto rámov potom tlačili texty na papier alebo pergamen. Na začiatku novoveku mala kníhtlač vynikajúce podmienky na rozvoj. Duchovenstvo a mešťania zvyšovali dopyt po nových rýchlo a lacno stvorených knihách. Pomocou kníhtlače sa robili knihy v Číne niekoľko storočí pred Gutenbergom, používali sa na ne drevorezové dosky a v 11. storočí pohyblivé písmená. Takže by sme mohli povedať, že kníhtlač vynášiel Gutenberg len pre Európu, pretože Číňania už boli o krok pred nami. Najznámejším počinom Gutenberga je jeho 42 riadková biblia, (na každej strane štyridsaťdva riadkov textu) rozvrhnutie textov je do dvoch stĺpcov na každú stranu, využíva dvojfarebnú tlač (čierna-červená) a materiálom je papier a pergamen. (Obr. 5) Po vytlačení celej knihy, ju prevzal do rúk iluminátor a ilustroval. Dodnes sa zachovalo vyše tridsať výtlačkov. Zachoval sa taktiež dopis istého Enea Silvia Piccolominiho kardinálovi Carvalajovi, v ktorom popisuje stretnutie s Gutenbergovou bibliou.

„Neviděl jsem žádnou celou bibli, ale viděl jsem jistý počet pětistránkových knížecích (archů) několika biblických knih s velmi jasným a správným písmem a úplně bez chyb, které by Jeho Eminencia snadno dokázala přečíst i bez brýlí.“ (...) [5]

Niekoľko rokov po tom, čo bola vytlačená prvá biblia sa začali rozširovať kníhtlačiarske lisy po celej Európe. Oveľa neskôr sa dostali aj do Nového sveta (prvý až okolo roku 1533 do Nového Mexika). Spočítalo sa, že sa na týchto lisoch vytlačili vyše 30 000 inkunábul. (slovo pochádza z latinského *incunabula* – kolíska, používame ho na označenie kníh

vytlačенých do roku 1500) Knihy sa v tej dobe síce stávali dostupnejšími, ale mnoho ľudí sa stále učilo krásne písať a vznikali tak množstvá ručne písaných príručiek. Nárast knižnej produkcie zvýraznil vzťah medzi obsahom a grafickej stránky knihy. Zmizli obrovské formáty kníh a začali sa tlačiť menšie veľkosti, ktoré si mohol dovoliť zaobstarať aj prostý ľud. [4]

Obr. 5 Gutenbergova biblia

1.1.4 Elektronické knihy

Elektronické knihy potláčajú podstatu knihy. Doba napreduje, avšak neukracujeme sa elektronickým atramentom o skutočný pôžitok z knihy? O radosť dotyku a vôňu novozakúpeného bestselleru, ktorý nám presne pasuje do rúk. Elektronické knihy zbavujú knihy okras, nechávajú ich chladné. Obnažené texty bez obalu.

1.2 Obal, väzba a celkové pôsobenie knihy

Výzor bol, je a bude vždy dôležitý. Je nepodstatné, že existuje mnoho porekadiel o tom ako na výzore nezáleží a ako netreba súdiť knihu podľa obalu. Ja si však myslím, že obalová politika je veľmi dôležitá aj na takom produkte ako je kniha, na ktorom by mal byť najdôležitejším prvkom obsah. Áno, ten je veľmi dôležitý a keď nefunguje vnútro knihy, tak by bola krásna grafická obálka úplne zbytočná. Nesmieme však zabudnúť, že práve obal predáva. Vidím to aj na príklade svojej osoby, vždy keď prídem do knižnice požičať si nejakú knihu, nezablúdím k množstvu políc zaprataných knihami od dola nahor, ale najprv poídem k výstavnej polici, kde bývajú knihy uložené obálkou navrch. Ani si nečítam mená autorov, ani nepozerám na názvy kníh, ihneď siaham po najkrajšom grafickom prevedení knihy. Prečítam si prvú a poslednú vetu a ak ma nadchnú, tak si knihu požičiam. Najdôležitejší je prvý dojem.

1.2.1 Nie je obal ako obal

V minulosti sa knihy viazali do kože a tak vydržali aj niekoľko tisícročí. Dnes býva obvykle obalom len obyčajný papier alebo papier potiahnutý laminom. Obálky kníh sa tak veľmi rýchlo ničia a často nevydržia ani viac ako dve generácie ľudí. Knihy s tvrdými doskami obalenými do plátna alebo látky vydržia o niečo dlhšie. No, na výrobu sú v dnešnej dobe najjednoduchšie Paperbacky (Sú to knihy s mäkkou väzbou, s ilustráciou na obálke a textom bez ilustrácií vo vnútri knihy. Používajú sa najmä na brakovú literatúru, keď sa potrebuje maximálne znížiť cena. Ako prvé ich začalo používať nemecké nakladateľstvo Albatross a prvé knihy boli od spisovateľov zvučných mien: Ernest Hemingway, či Agatha Christie.) [26] Aj keď podľa mojich skúseností z posledného nakupovania krásnych farebných kníh o výrobe knihy, encyklopédií kníh a pod. sa paperback začal používať, už aj na „solídnu“ literatúru. Strach zo zničenia knihy je tak dvakrát silnejší ako pri pevnej väzbe. Napriek existencii oveľa kvalitnejších a hlavne dostupnejších materiálov oproti minulosti „naše“ knihy umierajú oveľa skôr.

1.2.2 Nie je väzba ako väzba

Zviazať knihu je jednoduchšie ako sa môže zdať. K väčšine väzieb stačia jednoduché nástroje, ktoré sa dajú nájsť v každej domácnosti: Nožnice, papier, ihla, niť, lepidlo, pravítko, šidlo, štetec a pod.

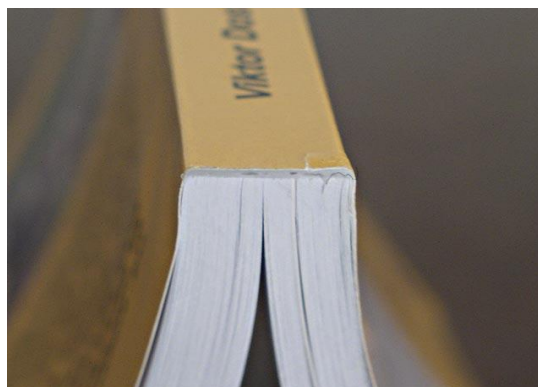
Z najznámejších väzieb, ktoré sa používajú na knihy, katalógy a rôzne brožury, musím spomenúť tieto:

Väzba mäkká zošitová V1 – používa sa na manuály, brožúrky. Funguje na princípe niekoľkých papierov rovnakého formátu prehnutých na polovicu v strede zošitých sponkou z plochého drôtu. (Obr. 6)

Väzba mäkká lepená V2 – používa sa na učebnice, zborníky, spevníky, taktiež knihy súkromných autorov. Jednotlivé listy sú zlepené v chrbáte a potom vlepené do tvrdšej obálky nabigovanej na štyroch miestach. Potom sa kniha oreže z troch strán a väzba je hotová. (Obr.7)

Obr. 6 Väzba mäkká zošitová V1

Obr. 7 Väzba mäkká lepená V2

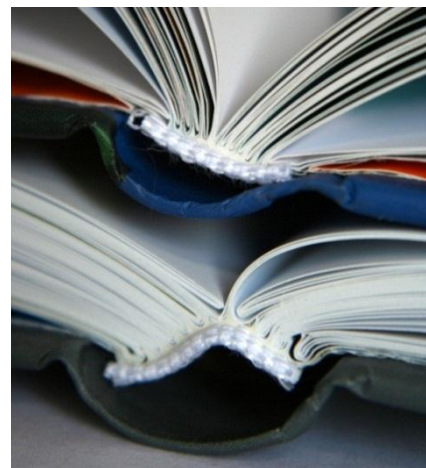
Väzba pevná lepená – používa sa najmä na knihy a hrubšie katalógy, pôsobí luxusnejšie, tvoria ju dve pevné dosky, najčastejšie z lepenky potiahnuté laminom a neskôr prilepené predsádkami k už predtým zlepenému knižnému bloku. (Obr. 8)

Väzba pevná šitá – taktiež sa používa na knihy, do pevných dosiek sa predsádkami vlepia knižné dvojstránky zošité do jedného bloku. (Obr. 9)

Väzba krúžková, plastová alebo kovová – používa sa skôr na scriptá, študentské i pracovné dokumenty, kalendáre, na knihy sa používa málo, avšak už som mala tú česť vidieť knihu zviazanú takouto formou. Kniha poézie tak stratila celú gráciu a pekné ilustrácie zápasili s čiernou umelou hmotou, ktorou bola krúžková väzba potiahnutá. Táto väzba je najjednoduchšia, jednotlivé listy sa vložia do stroja na jednej strane sa prederavia. Potom sa jednoducho vtlačia do krúžkového hrebeňa a silou zacvaknú. Tak isto môžeme použiť Plastovú alebo kovovú lištu, ktorá sa na celok jednotlivých listoch jednoducho nastokne. [27] (Obr. 10, Obr. 11)

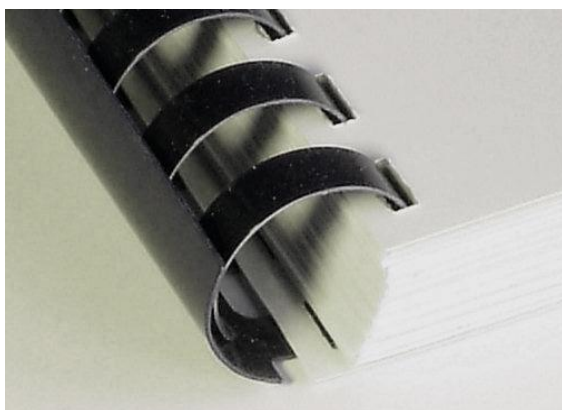

Obr. 8 Vázba pevná lepená

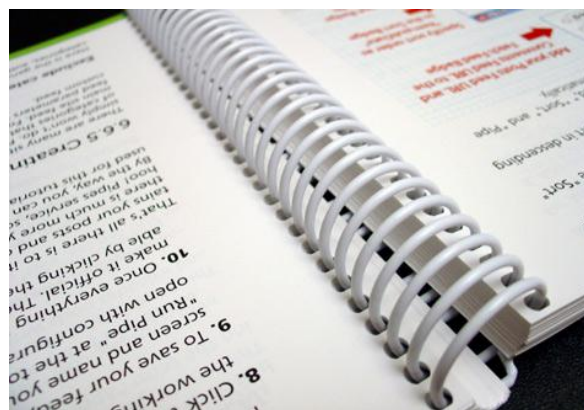

Obr. 9 Vázba pevná šitá

Samozrejme je omnoho viac spôsobov ako zviazať knihu, jednoduchších i zložitejších. V knihe *Making hand made books: 100 bindings, Structures & Forms* od **Alisy Golden** sa nachádza viac než 100 rôznych príkladov väzieb, najčastejšie používaných na autorské knihy.

Obr. 10 Vázba plastová

Obr. 11 Vázba krúžková

1.2.3 Väzby skladané

Zaujalo ma zopár väzieb, ktoré boli nelepené, nešité, vyrobené len z jedného kusu papiera, rôznym skladaním. Vznikajú tak útle knižné útvary vhodné najmä na malé knižky s poéziou, jednopovedkové knihy alebo originálne pohľadnice k sviatkom.

1.2.3.1 T-Cut väzba

Táto väzba je pomerne jednoduchá na výrobu, papier prehýname na polovicu dovedy, kým nezískame osem políčok. Potom ho nastrihneme do polovice presne v strede vertikálne na výšku jedného políčka a od stredu taktiež napravo aj naľavo na šírku jedného políčka. Rez pripomína písmeno T (odtiaľ názov) Papier potom jednoducho zložíme na polovicu horizontálne, voľné nastrihnuté listy máme po stranách, zložíme horizontálne smerom k sebe opäť v strede a získame tak knižku so siedmymi listami. Prostredný list sú vlastne dva spojené dokopy. Tento spôsob prekladanie bol použitý napríklad v knižke *Night Monster* (2004) (Obr. 12) [3]

Obr. 12 *Night Monster*

Obr. 13 *When Again Was*

1.2.3.2 Skladaná harmoniková väzba s tunelom

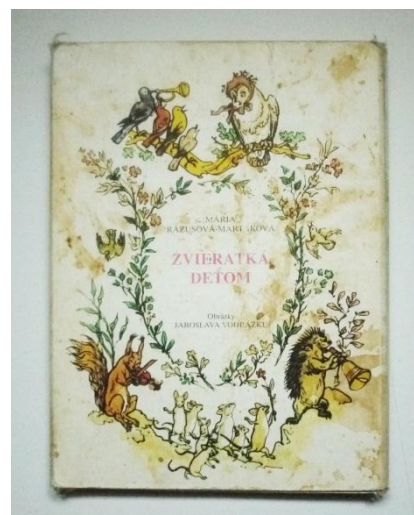
Táto jednoduchá väzba robí očarujúcu diorámu, keď je plne otvorená. **Ed Hutchins** z Manhattanu, jeden z popredných tvorcov autorských kníh, vyrobil niekoľko knižiek týmto spôsobom väzby. Sú to knihy: *The Forgotten Closet, San Francisco* (1969), *Coit Tower* a mnohé iné. **Alisa Golden**, ktorá napísala knihu *Making hand made books: 100 bindings, Structures & Forms*, vytvorila týmto spôsobom knižku *When Again was* (1997) (Obr. 13) Väzbu tvoríme tak, že prehne papier na polovicu pozdĺžne, otvoríme, otočíme a opäť prehne v tom istom mieste. Potom poprehýbame tak, že nám vznikne šesť políčok, v prvom prehybe nastrihneme tak, že nám zostane len jedno políčko, ktoré drží obe strany dohromady. Na vrchnej harmonike vystrihneme alebo vyrežeme nejaké otvory podľa vlastného uváženia, aby keď sa budú prekrývať, vytvorili tunelový efekt. Tunel potom zložíme do vnútra knihy a zbytok poskladáme, tak, aby nám zostala len malá brožúra. [3]

2 DĚTSKÉ KNIHY

S každou generáciou sa počet detských kníh vysoko zvyšuje. Moja mama mala oveľa menej možností zahrať sa s dobrou knihou ako ja a moje deti sa už v zaujímavých knihách budú môcť okúpať. Pamätám si, že medzi moje prvé knihy patrili leporelá z veľmi tvrdého materiálu, na ktorých zostalo len niekoľko odtláčkov mojich zubov. Tieto knižky patrili ešte mojej mame a ich prevedenie je tak nezničiteľné ako len papierová kniha môže byť. Sú obliate čajom, so škvrnami rôzneho druhu a farby, počarbané, pokrčené, ale stále so zachovalými stránkami a krásnymi ilustráciami. Medzi tieto knihy patria *Mechúrik-Koščúrik s kamarátmi* (1962) (Obr. 14) a leporelo *Zvieratká deťom* (1959) (Obr. 15), napísané Máriou Rázusovou-Martákovou, známou slovenskou spisovateľkou pre deti. Knižky sú zlepené pruhmi knižného plátna a strany sú nalepené na tvrdšej lepenke.

Obr. 14 *Mechúrik-Koščúrik s kamarátmi*

Obr. 15 *Zvieratká deťom*

Obe knihy ilustroval **Jaroslav Vodrážka**, grafik, ilustrátor a maliar narodený v Prahe, pôsobiaci ako výtvarný pedagóg v Martine. Ilustroval viaceré knihy môjho detstva, z najznámejších: knižky od Jozefa Cígera-Hronského: *Smelý zajko*, *Smelý zajko v Afrike*, *Budkáčik* a *Dubkáčik...* [28] Jeho kresba je veľmi špecifická, zvieratká sú kreslené realisticky, personifikované do ľudskej podoby. (krtko s lopatkou, strážny psík s puškou, kozičky zhrabávajúce lístie.)

Odkedy som začala byť fascinovaná knihami, prešlo ich mojimi rukami obrovské množstvo. Rôzne krásne graficky spracované knihy pre dospelých, encyklopédie, pri ktorých sa Vám zastaví dych i jednoduché návody na rôzne výrobky. Mnoho nádherných

kníh, ale len v tých detských sa vie grafik skutočne vyhrať. Dieťa silnejšie vníma farby, materiál i ilustrácie, dospelý jedinec ilustráciu chápe, vie rozlíšiť, či je pekná alebo nie, dieťa ju však cíti. Dieťa nepotrebuje zložité obrazce, stačia mu jednoduché farebné kompozície, roztomilé výtvarné vyjadrenie a je spokojné. A ak kniha niečo dokáže okrem pekného vizuálneho spracovania, tak máte u dieťaťa šťastný úsmev a zaujatie na pár dní. Spomínam si na knižku o matematike pre najmenších, v ktorej bola nalepená kalkulačka, a celá kniha mala zotierateľný povrch na zapisovanie čísiel a to mi úplne stačilo ku šťastiu. Dokázala som sa s knižkou prehrať celé dni a matematika pre mňa nebola povinnosťou, ale hrou. (*Knižka s kalkulačkou medvedíka pandy*, 1995) Učenie hrou formou je pre dieťa veľmi dôležité, učí sa spoznávať tvary, rozlišovať farby a akonáhle sa do knižky pridá jednoduchá vecička, niečo ako kalkulačka v mojom prípade, tak je schopné zabávať sa a samozrejme učiť do nekonečna.

2.1 Rôzne spracovania kníh (objektov a príloh) pomocou papiera

Spracovaní papiera do umeleckých predmetov je mnoho. V tejto podkapitole spomínam pár najdôležitejších. Takých, ktoré pomáhajú vytvárať zaujímavé knihy i knižné objekty. Nie všetky sú použiteľné v detských knihách, pretože sú veľmi krehké. Niektoré slúžia skôr ako vizuálne stvárnenia na výstavy, niektoré sú určené priamo na hranie.

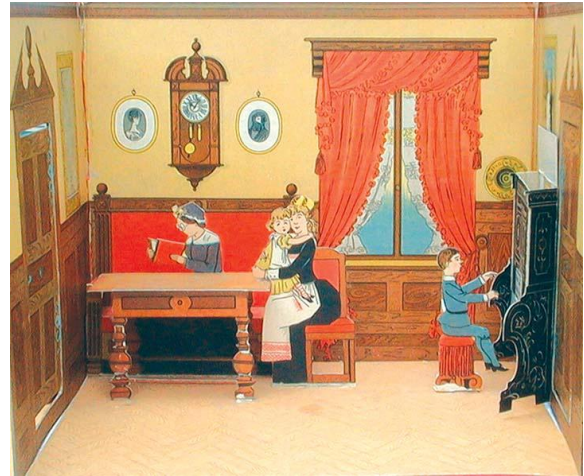
2.1.1 Pop Up

V Pop-Up knihách sú menené dvojrozmerné objekty na trojrozmerné a späť. Tieto plastické modely boli prvýkrát použité v detských knihách v polovici 19. storočia, keď londýnske vydavateľstvá Dean & Son and Darton & Co pridali trojdimenzionálne efekty do predtým známych dvojdimenzionálnych scén. Knihy dosiahli úspech takmer okamžite. [6,7] Úspešným výrobcom Pop-Up kníh bol nemecký ilustrátor a spisovateľ **Lothar Meggendorfer** (1847-1925), ktorý bol neprekonateľný. The Movable Book Society udeľuje každý rok cenu o najlepšiu Pop-Up knihu, pomenovanú práve po tomto autorovi. Jeho dielo je v súčasnosti veľmi napodobňované. Vytvoril viac než tisíc kníh, medzi najznámejšie patrí *Doll's House* (koniec 19. storočia) (Obr.16, Obr. 17) a knižka *Grand cirque internacional* (1890) (Obr. 18)

Kvôli vysokým nákladom sa však behom prvej polovice 20. storočia objavuje týchto drahých kníh oveľa menej.

Obr. 16 Doll's House

Obr. 17 Doll's House

Obr. 18 Grand cirque international

Mojou prvou Pop-Up knihou bola ešte kniha, ktorú som dostala od svojej babky s názvom *Perníková chalúpka* (1986), preložená z ruského originálu, čiže sa od tej tradičnej rozprávky, ktorú sme poznali ako deti my, sa značne líši. (Obr. 19, Obr. 20) Toto vydanie knižky je už riadne dotrhané, polepené a ja som ju ako dieťa milovala, pretože vždy keď som pretočila stránku čosi na mňa vyskočilo.

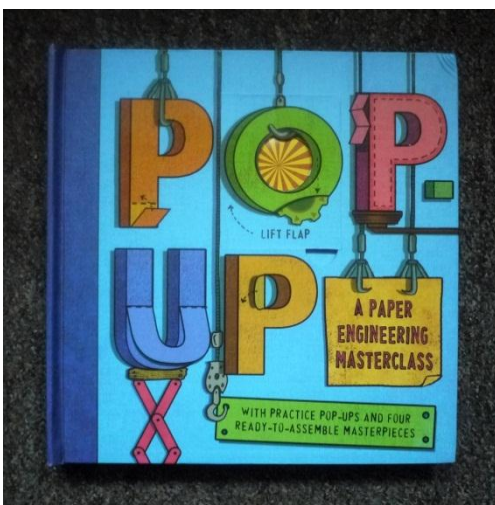
V súčasnosti som natrafila na knihu *Pop-Up: A paper engineering masterclass*, kde sú zaznamenané jednoduché spôsoby ako vytvoriť Pop-Up efekt a nachádza sa tu tiež päť už predpripravených možností skúsiť si to v praxi. (Obr. 21, Obr. 22)

Obr. 19 Perníková chalúpka

Obr. 20 Perníková chalúpka

Obr. 21 Pop-Up book

Obr. 21 Pop-Up book: Dragon

2.1.2 Origami

Tradičné umenie skladania papiera pochádzajúce z Japonska. Názov „Origami“ znamená „skladať papier“. Najznámejším priekopníkom tejto disciplíny je **Akira Yoshizawa**. (Obr. 22) Rozšíril toto umenie za hranice Japonska a ako prvý s ním bližšie oboznámil celý svet. Má na svedomí vyše päťdesiat tisíc modelov. Spolu s Robinom Harbinom a Samom Randlettom vymyslel zakresľovanie postupov skladania Origami do tzv. diagramov. (Jednoduché obrázky sprevádzané textami a zaužívanými symbolmi.) Avšak len málo z jeho prác sa dochovalo takýmto spôsobom. [29] Origami môžeme poskladať skoro z každého druhu papiera. Východiskovým formátom je obvykle štvorec. Na skladanie origami sa používajú najmä papiere „washi,“ ktoré sú zdobené a veľmi ľahko sa s nimi pracuje.

Vzácný kúsok Origami predstavuje knižné dielo izraelskej umelkyne **Miri Golan** *Two Books* (2010), skladajúce sa z dvoch kníh a množstva z nich vystupujúcich kľáčiach „origami ľudí“. Autorka tak vyjadrila túžbu po mieri v Izraeli. (Obr. 23) [32]

Obr. 22 Akira Yoshizawa

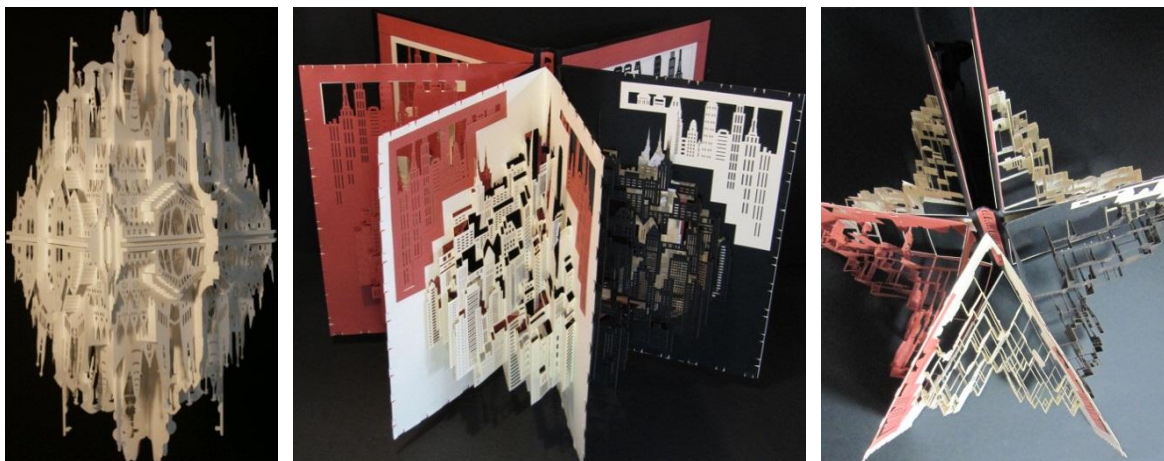

Obr. 23 Two Books

2.1.3 Papierové sochy

Kreatívna práca s papierom môže byť rovnako náročná ako s drevom alebo inými materiálmi. Pracovať s papierom sa dá na rôznych úrovniach – od jednoduchých útvarov až po zložité súsošia. Papierové sochy sú skôr samostatným objektom ako zložkou knihy, ale dajú sa využiť aj pri stvorení kníh na báze objektov. Delíme ich na dva druhy. Celoguláté sochy tvorené do priestoru, ktoré môžeme skúmať zo všetkých strán a reliéfy, na ktoré sa pozeráme len zpredu. Dôležitým faktorom pri stavbe papierovej sochy je svetlo, už od začiatku musí tvorca premýšľať nad jeho uplatnením vo výsledku výtvarného snaženia. Sochy sa vyrábajú prevažne z bieleho papiera, prístupného v rôznych hmotnostiach. Samozrejme sa umelcovi medze nekladú a môže využívať celú škálu papierov – od baliaceho papiera až po rozličné kovovo lesklé ozdobné. [6]

Papierová socha *Zrkadlenie Sagrady Familie* (Obr. 24) od **Ingrid Siliakus**, papierovej architektky z Amsterdamu, je nádherná. Časovo náročné prepracovanie do najjemnejších detailov. Autorka si pri svojich architektonických skvostoch pomáha zozbieranými fotografiami, informáciami o stavbe, architektonickými plánmi a nákresmi. Až po dlhej príprave sa púšťa do práce. Behom skladania, rozkladania a rôznych pomocných cvičení často vznikne aj tridsať prototypov jednej papierovej sochy. Od tejto istej autorky je známych mnoho diel komponovaných ako kniha. Napr. práca *Cosmopolitan (Number 2)* (2011) je súbor piatich papierových architektúr mesta spojených do knihy. (Obr. 25, Obr. 26) Zaujímavosťou je, že sa dá táto knižka otvoriť až na 360 stupňov.

Obr. 24 Sagrada Familie

Obr. 25, Obr. 26 Cosmopolitan (Number 2)

2.1.4 Papierové modely (Papercraft)

Modely skonštruované výhradne z papiera, lepenky a kartónu. Do tejto skupiny by sme mohli zaradiť aj techniku Origami. Papierové modely fungujú na princípe rozkladania objektu na jednotlivé časti a potom jeho nasledovného zloženia do jedného celku. Papercraft modely boli prvýkrát použité ako príloha do časopisov na počiatku 20. storočia. Ich popularita sa rozrástla behom druhej svetovej vojny, keď bol papier jedným z mála materiálov, ktoré boli regulované. Potom, čo sa stali populárnymi tzv. mikromodely (Vyše sto rôznych modelov lietadiel, lodí, architektúry) publikované v Anglicku v roku 1941, a boli tak dostupné pre všetkých, sa samozrejme znížil záujem o papercraft.

S mnohými dostupnými 3D programami je teraz veľmi jednoduché papercraft vytvoriť. Stačí si vymodelovať 3D objekt v počítači, rozložiť ho na plošné zobrazenie a papercraft je hotový. Preto sa v tomto storočí teší opäť veľkej popularite a to najmä zavedením internetu. Fanúšikovia papercraftu ponúkajú svoje výrobky za mierne poplatky alebo aj zadarmo. Formou papercraftu sa už objavili na internete mnohé známe postavy, či postavičky zo sveta showbiznisu, rozprávok, Hollywoodu, komixov atď. (Obr. 27, Obr. 28) [20]

Aj tieto papierové modely slúžia skôr ako príloha do knihy, nie ako hlavná technika tvorby knihy. Knižka *Papercuts-A Book of Papercraft by Matthew Shlian* (Obr. 29, Obr. 30) je vlastne súborom vystrihovačiek papercraftových modelov.

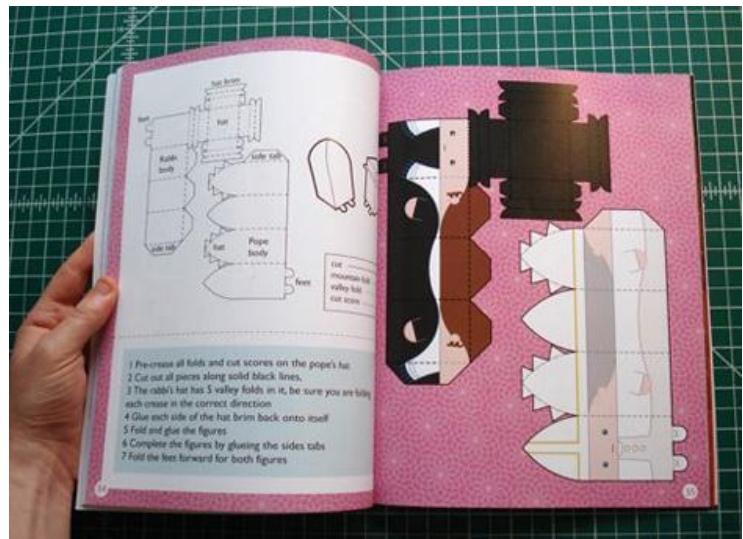
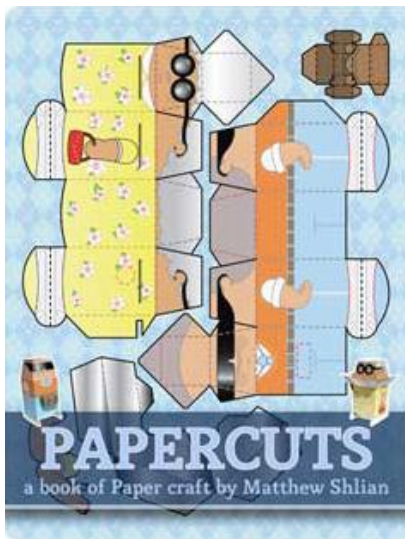
Knihy *Words create worlds* z obchodu Anagram Bookshop v Prahe používajú túto techniku, aby zaujali zákazníkov. (Obr. 31, Obr. 32)

Obr. 27 Paper craft Pikachu

Obr. 28 Shin Tanaka-Three

Obr. 29, Obr. 30 Papercuts-A Book of Papercraft by Matthew Shlian

Obr. 31 Words create worlds

Obr. 32 Words create worlds

2.1.5 Papierové modely (ABC)

S papierovými modelmi sa iste každý z nás stretol v prílohe časopisu technického a prírodovedného zamerania pre mládež – ABC. Časopis ABC vychádza od roku 1957. Za tie roky od vzniku veľa krát zmenil vydavateľa. Od roku 1994 ho vydáva spoločnosť Ringier Axel Springer CZ. Po roku 2000 sa pozmenil názov na „ABC – časopis generace XXI. století“. [18]

Za zaujímavú osobnosť papierových modelov sa pokladá **Richard Vyškovský**, ktorý stál pri mnohých modeloch ABC. Tento český architekt v 60. rokoch zatúžil po obtiažne zohnateľnom „angličáku“ vyrábanom firmou Matchbox, ktorý bol predávaný za čias ČSSR len v Tuzexe. A keďže ho nezohnal, rozhodol sa postaviť si vlastný z papiera podľa automobilu Packard Landaulet. O jeho tvorbu sa na základe článku v Lidové demokracii (1968) začali zaujímať Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK) a taktiež šéfredaktor časopisu ABC Vlastislav Toman.

SNDK vydalo Vyškovskému spolu s jeho kolegom **Pavlom Blechom**, vystrihovačku diorámy (špeciálny model, ktorý má simulovať dojem skutočnosti.) *Karlštejn – dobývaní hradu*. S Pavlom Blechom spolupracoval Vyškovský na modeloch celých sedem rokov a ich najrozsiahlejším dielom bol model *Pražského hradu*. (Obr. 33) Od roku 1976 vytváral Vyškovský modely pre ABC a Albatros sám a jeho prvým samostatným modelom bola *Formule 1 – Ferrari 312-T2 Nikiho Laudy* (Obr. 34) pre ABC. [19]

Obr. 33 Pražský hrad

Obr. 34 Ferrari 312-T2 Nikiho Laudy

2.1.6 Quilling (Papierový filigrán)

Pri tejto technike sa využívajú papierové prúžky naskladané do rôznych obrazcov a tvarov. Ruličky, špirálky, slzičky, či kvietky zložené do abstraktného alebo figuratívneho dizajnu.

Táto technika vznikla pravdepodobne v starovekom Egypte, ale prvá zmienka pochádza z 15. storočia z Anglicka, kde sa Quilling používal ako náhrada zlatých a strieborných pozadí pre náboženské sochy. Názov Quilling pochádza zrejme z quill (vtáčie pero) podľa zvyku natáčať kúsky papiera na husie brká. Popularita Quillingu v tomto období vzrastá. Toto umenie sa síce priamo nepoužíva na knihy, skôr na obrazy a trojrozmerné objekty, ale našla som aj knihu urobenú touto formou. Na serveri Deviantart užívateľ mysticdragon3 vyrobil ako úlohu do školy *Quilling book* (2011) (Obr. 35)

Obr. 35 *Quilling book*

2.1.7 Koláž

Strhujúce umenie dokonalo spojiť prvky výtvarného spracovania a papiera do jedného celku. Dôležitý je cit pre farby, kompozíciu, tvary a textúry, ale nevyžaduje sa mnoho technických schopností. Papierová koláž ako umelecký smer vznikla v 20. storočí pod vedením Pabla Picassa a Henriho Matissa. Vystrihovali z papiera tvary, ktoré potom používali vo svojich dielach. Matisse koláž povýšil na umenie z papiera bez maľby. [6] Koláž nemá pravidlá a v podstate sa nedá naučiť. Je to len o schopnosti zložiť viacero kusov umeleckého obrazu do jedného tak, aby to dávalo nejaký zmysel a vznikol umelecký dojem.

Medzi mojich najobľúbenejších autorov koláží patrí **Jindřich Heisler**, ktorý sa viaže k takým zvučným menám českého umeleckého sveta ako Jindřich Štýrský a Toyen. Tvorca fotogramov (technika fotografovania bez fotografického prístroja, založená na tieňovom obraze exponovanom v komore na svetlocitlivý papier, priekopník Man Ray

tzv. Rayogramy) [34] a kolážových ilustrácií. Jeho najznámejšie diela sú zobrazené v knihe *Z kasemat spánku* (1999). Z diel, ktoré ma zaujali stojí za povšimnutie *Kniha-Objekt-Báseň pre Benjaminu Peréta* (1951), ktorá je síce tvorená formou asambláže (trojrozmerná obdoba koláže, s dôrazom na 3D priestor [35], ale je to nádherné umelecké dielo. (Obr. 36) Zaujímavé sú aj jeho koláže *Bez názvu* (Obr. 37, Obr. 38)

Obr. 36 *Báseň pre Benjaminu Peréta*

Obr. 37, Obr. 38 *Bez názvu*

2.1.8 Vystrihovanie a vyrezávanie z papiera

Dekoratívne strihy papiera sa našli v roku 207 n. l. v severnej Číne. Pôvodne bola táto činnosť spojená s náboženskými sviatkami a oslavami, ale neskôr sa našlo uplatnenie aj v domácnostiach na skrášenie domova a taktiež v umení, vystrihovali sa papierové portréty a potulní umelci často vytvárali vtipné siluety celých rodín. Na pahorku Montmartre v Paríži sa takéto „siluetoví umelci“ nachádzajú doteraz.

Vyrezávanie do papiera je fascinujúce a časovo náročné. Niekoľkohodinové trápenie sa s jemným skalpelom, ale výsledok stojí za to. Samozrejme existujú aj jednoduché prerezania, ktoré nie sú až tak náročné, ale mňa viac zaujímajú tie zložité. Na vyrezávanie a vystrihovanie papiera sú vhodné takmer všetky druhy papiera. Ručný papier má tendenciu sa zadrhávať, najvhodnejší je kresliaci papier, ktorý zanecháva „čistý rez“. Najznámejším umelcom 21. storočia zaoberajúcim sa vyrezávaním papierových objektov je Dán **Peter Callesen**. Z plochy papiera tvorí trojrozmerné sochy. Používa najčastejšie biele papiere a formát A4. (Obr. 39, Obr. 40)

„Tenký biely papier dáva papierovej soche krehkosť, ktorá podtrhuje tragický a romantický motív mojich prác.“ [31]

Obr. 39 Resurrection

Obr. 40 Closet

Je až neskutočné, čo vzniká z obyčajného papiera pod jeho rukami. Tvorí bez zbytku materiálu, každý kúsok, ktorý vyreže v diele použije.

2.1.9 Slepotač

Technika reliéfnej razby často používaná na obale knihy, ale aj v jej vnútri. Vytvárame ju raznicou bez nanosenej farby, len prítlakom vzniká priehlbina v papieri, ktoré je na jednej strane vypuklá. [39] Vieme ňou vytvoriť aj trojrozmerné obrázky. (Obr. 41 Wet Paper Casting – Kate Pullen) V minulosti sa používal na dokumenty, aby sa nedali ľahko sfalšovať a preto, že vytvára ilúziu luxusu.

Inou obdobou slepotlače je aj objekt vložený pod papier, či kožu, ktorý potom nejde preliačiť tak ako slepotlač a je trojrozmerný. (Obr. 42)

Obr.41 Wet Paper Casting – Kate Pullen

Obr. 42 Embossed Book Cover

2.1.10 Paper Dolls (Papierové bábičky)

Papierové bábičky sú dvojrozmerné figúrky nakreslené alebo natlačené na papier. Pánske a dámske figúrky z kartónu s meniteľnými módnymi kostýmami boli populárne v bohatých triedach v Európe a Amerike na konci 18. Storočia. Prvou manufaktúrne spracovanou paper doll bola *Little Fanny*, vyrobená **S & J Fuller** v Londýne 1810. Prvá papierová bábička v Amerike bola v knihe *The History and Adventures of Little Henry*, publikovaná **J. Belcher** v Bostone v roku 1812. Ako prví ich distribuovali vo väčších množstvách bratia **McLoughlinovi** v polovici 19. storočia a na konci tohoto storočia sa paper dolls dostali aj do magazínov ako *Ladies' Home Journal* a *Good Housekeeping*. Použitím nesprávneho prekysleného papiera však bábičky zažltli a stali sa krehkými. Predtým ako sa predstavila svetu bábička Barbie mali paper dolls významnú úlohu v životoch detí. Boli pomerne lacnou záležitosťou a poskytovali mnoho radosti deťom, ktoré sa chceli hrať obliekaním a vyzliekaním oblečenia a módných doplnkov. Popularita papierových bábičiek trvala až do 20. storočia, keď sa stala „Paper doll“ aj z obľúbenej hviezdy strieborného plátna Shirley Temple. Najznámejším tvorcom paper dolls sa stal **Tom Tierney**, ktorý tvoril pre Dover Publications. Vytváral kolekcie tvorené z amerických rodín, zo slávnych američanov, baletky, tanečnice, divadelníkov, rôznorodú módu naprieč storočiami, amerických prezidentov a mnoho iných. Pre historikov poskytujú papierové bábičky široký pohľad do kultúr po celom svete. [22] (Obr.43, Obr. 44, Obr. 45, Obr. 46)

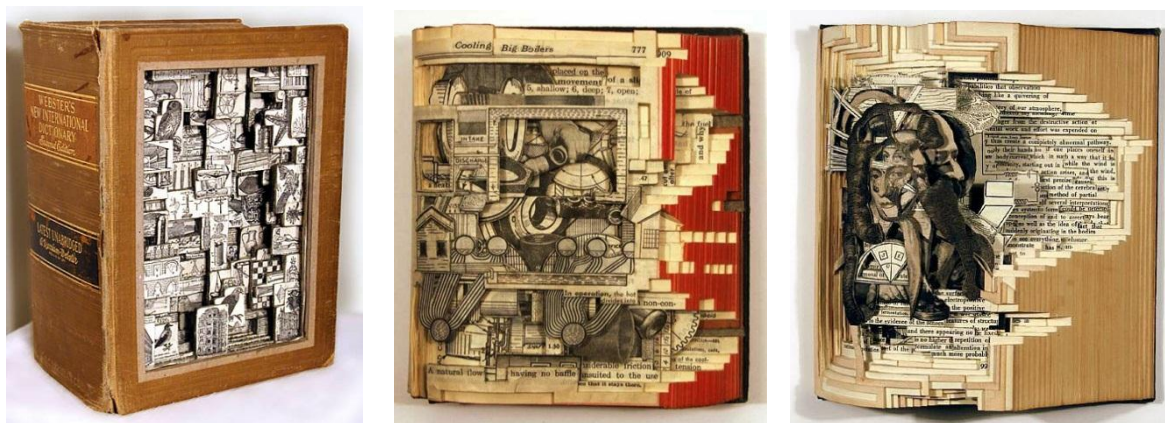

Obr.43, Obr. 44, Obr. 45, Obr. 46 Tom Tierney a jeho Paper Dolls

2.1.11 Altered Books

Súčasní umelci už neberú knihu len ako objekt vzdelávania, poznania, ako kultúrny artefakt či zdroj zábavy. Transformujú z knihy papierové objekty a využívajú ju len ako materiálny základ na svoje sochárske diela. Trhajú, ničia, režú, lepia, pália, maľujú, tvoria Pop Up prvky, pretvárajú knihu do vyššej formy umeleckého prejavu a dávajú tak vyniknúť novej myšlienke. Umelci tvoriaci altered books vystavovali v roku 2009 v Bellevue Arts Museum pod názvom **The Books Borrowers**. Výstava obsahovala tridsaťjeden kníh retransformovaných do jednoduchších i zložitejších skulptúr. [44] Jedným z najznámejších tvorcov altered books je **Brian Dettmer** pôvodom z Chicaga, pôsobiaci v Atlante. Vytvára detailistické skulptúry zo zastaralých kníh. (Obr. 47, Obr. 48, Obr. 49) Jeho slová o jeho počínaní:

„Doba informácií vo fyzickej forme pomaly zaniká. Nové médiá sa rýchlo širia, neobmedzené hmotnosťou materiálu a zodpovednosťou k histórii. V hmotnom svete sme zostali s hromadou zmrznutého materiálu, ale v nehmotnom svete môžeme zostať s úplnou prázdnotou. História sa stráca s premenou fyzického na digitálne. Bohatstvo a hĺbka knihy je všeobecne rešpektovaná, no napriek tomu často neobjavená ako monopol formy a informačného zdroju mizne v priebehu času. Určená funkcia knihy sa tak zníži a forma zostáva lineárnou v nelineárnom svete. Zmenou fyzickej formy informácií a posúvaní funkcie sa objavujú nové a nečakané role. To je oblasť, v ktorej v súčasnej dobe pôsobím. Pomocou jemného zásahu alebo jednoduchej zmeny upravujem komunikačné objekty alebo systémy ako sú knihy, mapy, pásky a iné médiá. Ich obsah sa mení a objavujú sa nové významy a nové interpretácie.“ [45]

Obr. 47, Obr. 48, Obr. 49 Brian Dettmer a jeho altered books

2.2 Rôzne zaujímavé spracovania kníh pomocou iných techník

Pri prehrabovaní sa starými detskými knihami a takisto tými novými v knižniciach som natrafila na pár veľmi zaujímavých kúskov, využívajúcich rôzne techniky tvorby na pobavenie detí. Od plošných elementov až po objekty prechádzajúce celou knihou. Svoje skúsenosti premietam do opisu techník a kníh nimi vyrobených.

2.2.1 3D ilustrácie-Magic Eye

Ilustrácie vznikajú na princípe stereoskopie, čo je technológia umožňujúca priestorový zrakový vnem vyvolaný dvojrozmernou predlohou, napr. pomocou stereoskopických okuliarov. [37] Funguje to tak, že každé oko musí vnímať mierne odlišný obraz. Existujú rôzne podoby stereoskopie. V 19. storočí boli populárne stereofotografie, dve takmer rovnaké fotografie uložené tesne vedľa seba, pomocou „prekríženia očí“ (z anglického cross eyed technique) (Obr. 50), vzniká trojrozmerný obrázok. 3D okuliare fungujú tiež na tomto princípe.

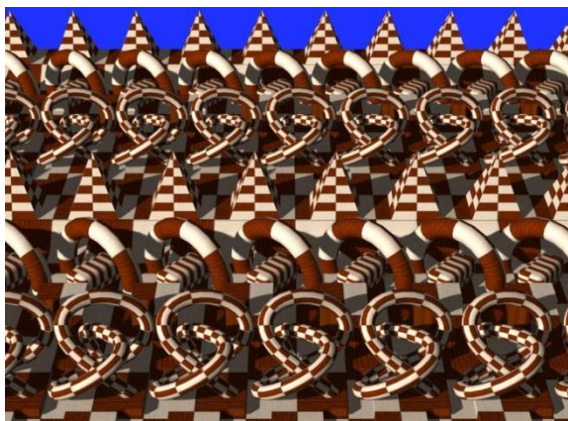

Obr. 50 Stereografia

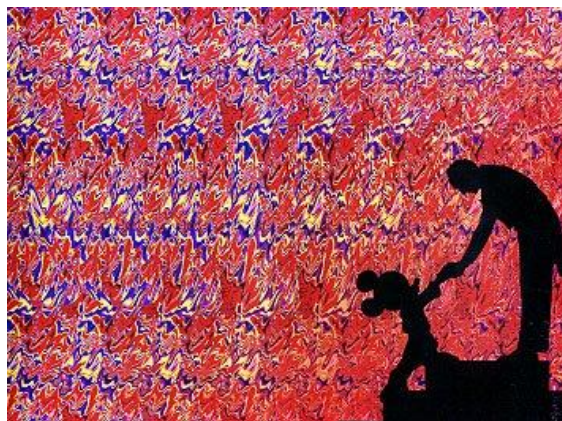
Stereogram vychádza z jedného obrázku stereoskopie miesto dvoch a vytvára ilúziu priestoru z dvojrozmerného obrázku. [38] Najjednoduchšie autostereogramy vyzerajú ako tapety a sú „len vznášajúcim sa priestorom v oku“, tie zložitejšie sú stvorené rovnakým princípom ako tie jednoduché, avšak nachádzajú sa v nich skryté objekty, ktoré „vyplávajú na povrch“ pri zaďívaní sa na daný obrázok. (Obr. 51)

N.E. Thing Enterprises vytvorili sériu kníh so stereogramami, nazvanú *Magic Eye*. Ku mne sa dostala knižka, ktorá vznikla v spolupráci s Waltom Disneyom, preto sú v nej rôzne stereogramy na túto tému. (Obr. 52)

Správné vidieť objekt v obrázku nie je veľmi ťažké, kto sa to raz naučí, už na to nikdy nezabudne. Na každom obrázku Magic Eye sa opakuje nejaký obrazec, to čo musíme my spraviť, aby sme videli skrytý objekt je, že ľavé oko sa sústreďí na ľavú stranu obrázku a pravé oko na pravú. Akonáhle si oči zvyknú, tak sa štruktúry v mozgu spoja a dokážu dešifrovať zrakový vnem. V tej chvíli ostro prekrížime oči a objekt sa zjaví [9]

Obr. 51 Stereogram

Obr. 52 Walt Disney: Magic eye

2.2.2 Priehľady

Každá strana knihy je inak narezaná do rôznych situácií a rozložení obrazu. Keď sa strany spoja do jedného celku vznikne nám tak priehľad cez celú knihu spojený s viacerých obrázkov, ktorý je svojím spôsobom trojrozmerný. Ešte zaujímavejší je tzv. *Theather box*, čo je spôsob väzby netradičnej knihy. Vtedy je už celá kniha trojrozmerná. Theather box pracuje so scenériou. Je to vlastne krabica s vyrezaným oknom na prednej strane, do ktorej je z papiera poskladaný rôzne rozčlánkovaný stojan. Do stojanu sa potom zasunú rozličné časti konečného obrazu a vo finále tak vznikne trojdimenzionálna scenéria uložená v krabici. Je to skôr objekt ako kniha. (Obr. 53) Podobnou obdobou je tiež „*Tunnell book*“. Používa sa pri tom väzba, ktorá pripomína svojím princípom harmoniku. Stránky knihy sú opäť prerezané a zlepené dohromady naskladanými papiermi. Knižka sa dá rozťahnuť pomocou týchto papierových komponentov a vzniká tak dlhá scenéria vo forme tunelu. (Obr. 54) [3]

Obr. 53 Theater box: Breakfastscape

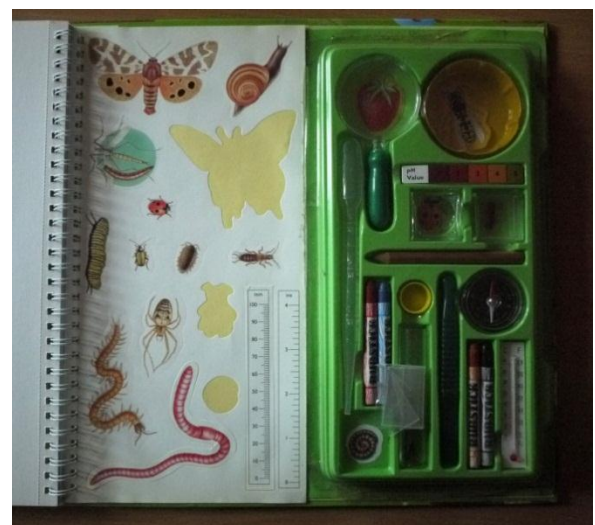
Obr. 54 Tunell book: Ed Hudchins

2.2.3 Samolepky

Mechanické nalepovanie samolepiek na vopred označené miesta poznáme už od útleho detstva, keď sa zbierali z čokolád Kraš a nalepovali do albumov na to určených. Prečo to však nezakomponovať do detskej knihy, aby vznikol nejaký zaujímavý prvok? Pri potulkách po knižniciach som však nenašla ani jednu knižku celú opatrenú len týmto obzvláštnením. Knihu *Príroda plná hier* od **Brandy Walpoleovej** (1995) nám však ponúka tento spôsob a mnoho ďalších, od vystrihovačiek, rôznych šablón, ilustrácií až po fyzické predmety vložené do knihy len s jediným zámerom pobaviť dieťa, čo najviac. (Obr. 55, Obr. 56)

Obr. 55 Príroda plná hier

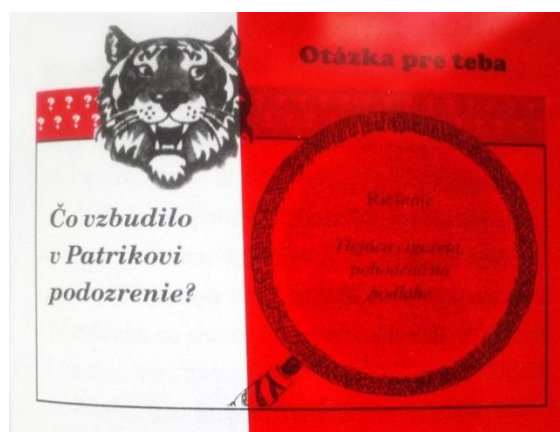
Obr. 56 Príroda plná hier

2.2.4 Fólie

Farebné fólie sa dajú využiť viacerými spôsobmi, napríklad na oddelenie jednotlivých strán v knihe alebo na jednoduchý obal použitý v krúžkovej, plastovej alebo kovovej väzbe. Fólia sa taktiež použije na zakódovanie nejakej správy, či obrázku, aby nebol na prvý pohľad viditeľný. Prvýkrát som sa s týmto „kódovaním“ stretla v knižke *V stajni straší* z edície Tigrí tím, rieš záhady spolu s ním od **Thomasa Breziny**. Na konci každej kapitoly je nejaká indícia zašifrovaná týmto spôsobom. Obrázok alebo text musí byť v nevýraznej šedej farbe a okolo neho je rozptýlený raster. Keď takýto obrázok, či text prekryjeme farebnou fóliou rovnakej farebnosti ako je raster, tak sa nám zobrazí. (Obr. 57, Obr. 58)

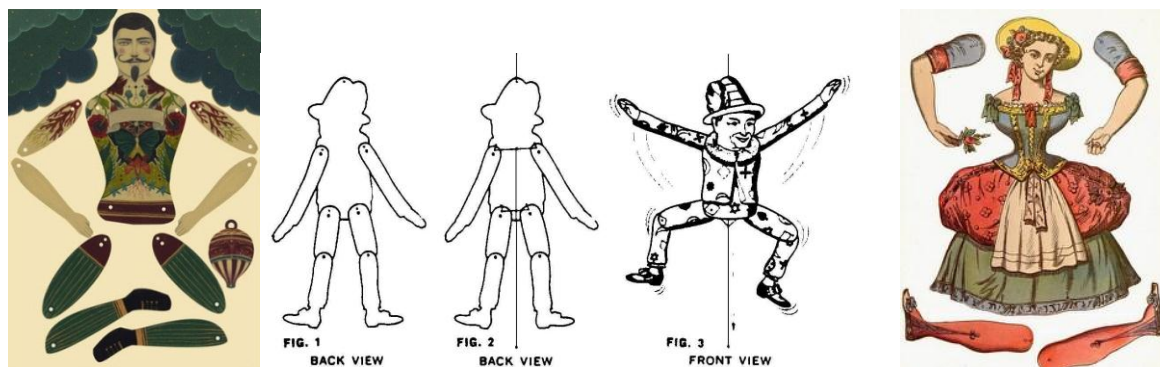
Obr. 57 Ukážka bez fólie

Obr. 58 Ukážka s fóliou

2.2.5 Pohybovanie končatín

Vo Francúzsku sa v polovici roku 1700 objavili „pantins“ (francúzsky výraz pre bábiku), ktoré vyjadrovali zlosť na vyššiu francúzsku spoločnosť a kráľovské dvory. Spájané „*Jumping Jack*“ (Obr. 59, Obr. 60, Obr. 61) figúrky boli niečím medzi bábkou a Paper doll a boli stvorené preto, aby satirovali spoločnosť. Pôvodne boli vytvorené z dreva a na oboch stranách sa nachádzala šnúrka, ktorá sa poťahovala a tým vznikol pohyb končatín bábky. V nemecky hovoriacich krajinách sa táto hračka nazýva „*Hampelmann*“ a prvú vyrobil **Carl Malss** vo Frankfurte nad Mohanom. Princípy tejto hračky však siahajú ešte ďalej, niekoľko tisíc rokov dozadu. Neskôr sa z tejto figúrky vyvinul papierový prvok v knihách pre deti, kde má figúrka základ v knihe a pohybuje sa ručne len končatinami alebo hlavou za pomoci nitov. [42]

Obr. 59, Obr. 60, Obr. 61 Vintage Jumping Jack

2.2.6 Nalepovanie iného povrchu

V jednej starej otrhanej detskej ruskej knižke som objavila zaujímavé prekryvanie ilustrácií filcovým papierom. Veľmi príjemné na dotyk a takisto aj na pohľad. Vyzerá to tak, že aj ako dieťa ma k tejto knižke tento spôsob obzvláštnenia veľmi priťahoval, súdiac podľa stavu v akom sa nachádza. Názov knižky bohužiaľ zmizol niekde s otrhanými kúskami špeciálneho papiera. (Obr. 62, Obr. 63)

Obr. 62 Vlk

Obr. 63 Sliepočka – detail

2.2.7 Spájanie čísel

Oblúbená aktivita pre deti, ktorá z očíslovaných bodov za pomoci detskej logiky vytvára obrázok. Táto činnosť pomáha deťom precvičiť si úchop ceruzky a takisto aj koordináciu pohybu ruky a očí. Samozrejme pôsobí radosť z tajomstva, odhaľovania ukrytého. Často je spájaná s omaľovankami.

2.2.8 Omaľovanky

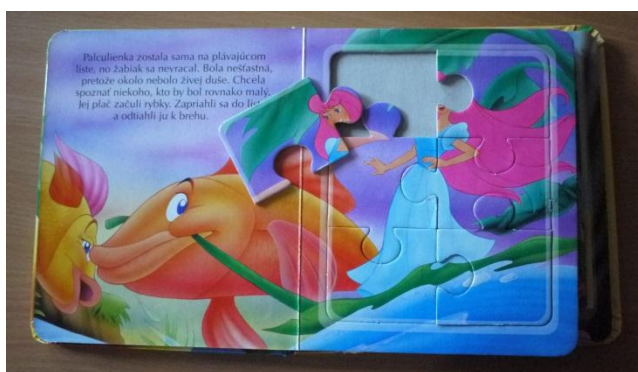
Najčastejšie ich poznáme vo forme dvoch obrázkov, jeden je vymaľovaný a slúži ako predloha, druhý je tvorený len obrysom a slúži na vymaľovanie. Dieťa sa tak učí pozorovať farby a rozlišuje tvary, ktoré má vymaľovať podľa predlohy. Existujú však aj iné typy omaľovaniek bez predlohy, len kontúry.

2.2.9 Puzzle

Skladačka skladajúca sa z malých kúskov zrezaných do rozličných tvarov, ktorá pomáha dieťaťu cvičiť pamäť, vizuálnu koncentráciu a takisto vynaliezavosť dieťaťa. Na jeho riešenie je tiež potrebná dávka zručnosti. Pováčšine sa skladá dvojrozmerné puzzle, ale existuje už aj forma do priestoru – 3D puzzle, ktorá vyžaduje ešte väčšiu zručnosť. Puzzle sa objavuje taktiež v knihe pre najmenších. V knihe *Palculienka; rozprávka s puzzle* (2005) sa nachádza na každej párnej strane jedno puzzle, ktoré je vždy súčasťou celého obrázku. (Obr. 64)

2.2.10 Magnetky

Zaujímavým riešením môžu byť tiež magnetky. Objavila som ich v knižke *Hráme sa s magnetkami: Vo vesmíre* od Macmillian Children's Books (2007) Princíp knihy spočíva v tom, že na vrchu knižky sa nachádza schránka s magnetkami, ktoré je možné aplikovať na hocikáku stránku knihy, pretože každá priťahuje magnet. Magnetky sa teda dajú ľubovoľne pripínať na miesta, ktoré sú na ne určené a aj na miesta podľa vlastného uváženia. Dieťa sa tak učí poznávať tvary. (Obr. 65)

Obr. 64 Puzzle kniha

Obr. 65 Ukážka magnetiek

2.2.11 Objekt cez celú knihu

Zábavným prvkom v knihe môže byť tiež nalepenie nejakého fyzického objektu na zadnú stranu knihy tak, aby prechádzal cez prierezy celou knihou. Grafika sa tak prispôsobuje objektu a vznikajú pôsobivé i vtipné obrazy. V detskej knižke *Žabák Žbluňk* (2011) sa nachádzajú pohyblivé očká, ktoré sa stávajú očami pre všetky zvieratká v knihe, nielen pre už spomínaného žabiaka. Tým ako sa oči samovoľne hýbu vznikajú vtipné pohľady zvieratiek. (Obr. 66, Obr. 67)

Obr. 66 *Žabák Žbluňk*

Obr. 67 *Žabák Žbluňk*

2.2.12 Otváracie okienka

Otváracie okienka sú asi najjednoduchším riešením pri obzvlášťňovaní detskej knihy. Človeka vždy fascinujú veci, ktoré sú ukryté a preto okienko, ktoré otvoríte a pod ním sa skrýva niečo zaujímavé je veľkým lákadlom aj pre dieťa. U mňa prepukla táto fascinácia pri stretnutí s adventnými kalendármi. Tam sa nachádza dvadsaťštyri okienok, v ktorých sa ukrýva čokoládka.

V knihe od **Dannyho Willisa** *Goblini: Ríša na okraji* (2007) sa nachádza mnoho prvkov, s ktorými sa dieťa môže hrať. Zo začiatku sú stránky knihy pokryté práve spomínanými okienkami s tajomstvom. Keď sa okienko otvorí, nachádza sa v ňom pokračovanie ilustrácie s nejakou ukrytou textovou informáciou. V knihe sa tiež nachádzajú slepotlačové obrázky, netradičné papierové bábiky (goblinovia), či špeciálne vrecúško s magickou soľou pre stav núdze. (objekt vložený na poslednú stranu.) (Obr. 68, Obr. 69)

2.3 Leporelo dnes a kedysi

Leporelo je publikácia pre deti, ktorá sa líši od ostatných knižných útvarov svojou vonkajšou úpravou. Tvorí ju pevné listy, spájané buď ako skladačka, alebo spojené v chrbte ako kniha. Patrí do skupiny pre najmenších, ktorá prepája dieťa s knihou pomocou hry. Do tejto skupiny patria tiež najrozličnejšie tlačoviny, na ktorých má hlavný podiel výtvarník. Sú to omaľovanky, vystrihovačky, papierové hračky, skladačky, obrázkové seriály. Funkcia obrázkového leporela bez textu je predovšetkým poznávacia. Zoznamuje dieťa s novým svetom farieb, učí ho základným poznatkom, ukazuje mu rôzne prostredia, stáva sa tak prostriedkom na orientáciu v nezmapovaných svetoch dieťaťa. Leporel, ktoré obsahujú text je podstatne viac, texty v nich sa stávajú pomôckou pre tréning pamäte, slúžia k memorovaniu a recitácii. Dieťa má sklony pamätať si najmä chytľavé rýmované texty alebo porekadlá. Hodnota leporela sa dá merať podľa využitia prostriedkov na vyjadrenie myšlienky, tak aby pôsobila, čo najsilnejšie. Prebehlo mnoho diskusií o tom, pre akú vekovú kategóriu sú leporelá určené. Špekulovalo sa o mnohých radeniach, no napokon sa priklonilo k duševnému veku dieťaťa, ktorý nemusí byť rovnaký ako jeho skutočný vek. Tak vlastne vieme zaradiť leporelá do dvoch skupín. Prvá skupina obsahuje leporelá pre deti, ktoré ešte nekomunikujú a poznávajú svet len pomocou farieb, tvarov a primitívnych zvukov. Do druhej skupiny patria leporelá s textom pre deti, ktoré sú už schopné dorozumievania sa slovami, ale stále sú pre knižku na normálnom tenkom papieri príliš mladé, buď pretože s normálnou knihou ešte nevedia zaobchádzať alebo leporelo viac vyhovuje ich hravosti. Pri tvorbe leporela musí autor dbať na rozsah a samozrejme na to pre akú vekovú hranicu knihu tvorí. Text, ktorý do leporela vkladá musí byť stručný epický, nie dramatický. Detských čitateľov netreba podceňovať, sú prirodzene veľmi kritickí. Deti majú radi dej, vedia si ho zapamätať a následne si tak vybaviť aj obraz. [17]

Vývoj sa nezastavil ani vo výrobe leporel. V dnešnej dobe sa vyrábajú obrazové leporelá vyrobené s mäkkého plastu, tzv. žuvacie pre najmenšie deti. Kiežby boli viac rozšírené aj v mojej mladosti, možno by som teraz nemala z mojich starých leporel len ohryzené zbytky.

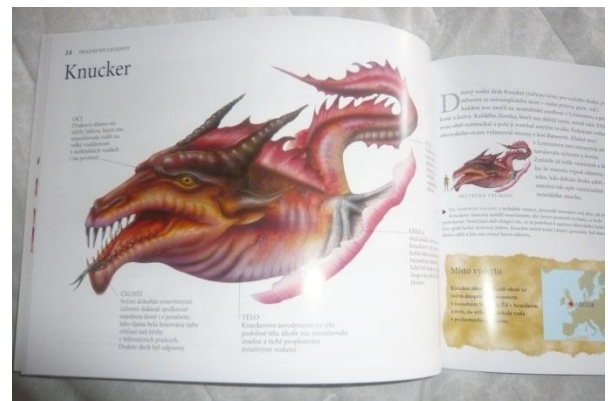
II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 KNIHY O STRAŠIDLÁCH

Strašidlá sú v tomto storočí veľmi populárne, od upírov cez vlkodlakov až pod drakov, kostlivcov a iné rôzne príšerky. Z mnohých detských kníh, čo mi prešli rukami bolo aspoň 30 % kníh o strašidlách. Niektoré ma zaujali svojimi ilustráciami ako napríklad kniha *Draci – děsivé příšery z bájí a mýtů* (2010) od **Gerrie McCall**. Ilustrácie drakov sú fakt nádherné, no knižka sa skladá len z bieleho pozadia, pár riadkov textu a obrázku draka na každej strane, celkovo pôsobí veľmi chudobne. (Obr. 70, Obr. 71)

Obr. 70 Obálka knihy o drakoch

Obr. 71 Stránka z knihy o drakoch

Druhá knižka, ktorá sa blížila k mojej praktickej práci bola kniha *Můj Larousse: Nestvůry a draci* (2007). Veľmi pekná knižka o svete príšer, ktoré poznáme z rôznych bájí, mýtov a legend. Spolupracovalo na nej štrnásť ilustrátorov a výsledok pôsobí ako keby sa nevedli dohodnúť akú knihu z toho chcú mať. Súbor je výtvarne veľmi rozbitý a napriek tomu, že každá ilustrácia je krásna, spolu netvorí pekný celok. Strieda sa v nej priveľa techník od maľby po počítačovú grafiku a ručnú ilustráciu. (Obr. 72, Obr. 73)

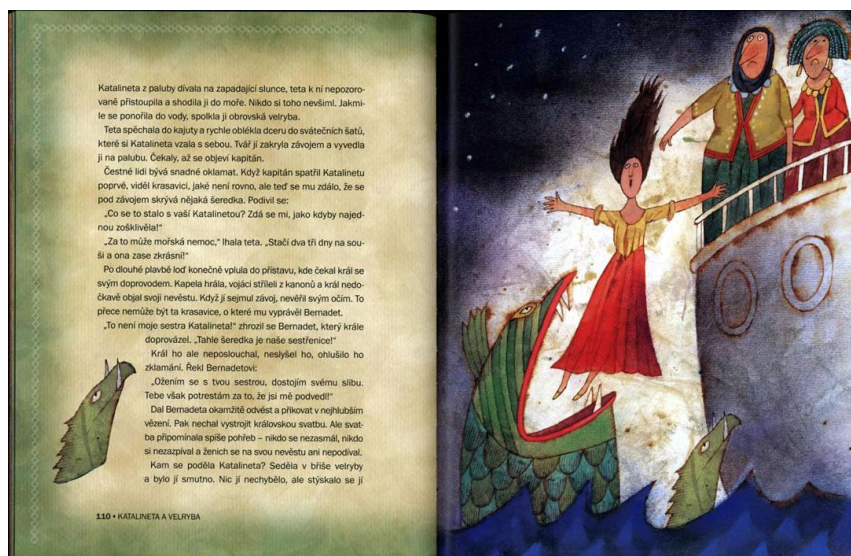

Obr. 72 Císař a drak

Obr. 73 Prométheus zloděj ohně

Jiří Žáček napísal knihu rozprávok *Hrůzostrašné pohádky pro malé strašpytlíky*, ktoré ilustroval Adolf Born. (Obr. 74, Obr. 75) Medzi jeho najnámejšie ilustrácie kníh patria *Mach a Šebestová*, *Žofka*, čo sú knihy napísané Milošom Macourkom. Ja poznám jeho ilustráciu z obálok kníh pre nakladateľstvo Odeon. (Např. **Henriette Jelineková**: *Portrét svůdce*, **Achille Campanile**: *Za všechno může kapitán*, **Michael Koepf**: *Zachraňte velrybu!*) V tejto knihe rozprávok sú použité Bornove akvarely a bohužiaľ napriek čistému výtvarnému prejavu, nepovažujem grafickú úpravu knihy za až tak vydarenú, pretože typografická úprava vôbec nekorešponduje so zbytkom knihy. Oceňujem však zakončenie každej rozprávky veršom s ponaučením.

Obr. 74, Obr. 75 Ukážky strán z knihy *Hrůzostrašné pohádky pro malé strašpytlíky*

3.1 Deti pre deti

Popravde som bola celkom sklamaná z kníh, ktoré boli v ponuke v knižnici. Obvykle sa prehnane veľký nehodiaci sa font bil s grafikou, či ilustráciou a celé to pôsobilo príliš „pozliepane“.

Tento projekt sa zrodil v mojej hlave úplnou náhodou, opatrovala som svoju malú sesternicu, a aby som ju zabavila, tak sme si kreslili rôzne strašidlá a príšery a vo mne skrslo podozrenie, že deti tejto doby vidia strašidlá úplne inak ako sme ich videli my, keď sme boli deťmi. Preto som sa rozhodla dať dohromady túto knižku, ktorá by ukázala „dospelákom“ a najmä deťom nový pohľad na strašidelný svet. Ako však vytvoriť autentické ilustrácie?

Moja kamarátka je učiteľka v materskej škole v Martine a tak som ju poprosila, či by mi nemohli deti nejaké strašidlá nakresliť. Najmladšie deti vôbec netušili, čo to strašidlá sú a tie väčšie kreslili väčšinou „plachtových duchov“. Samozrejme sa však medzi deťmi našli aj úžasní umelci a niektoré z ich diel som použila do svojej knihy. Svojím dielom tiež prispela moja sesternica Tereza Oravcová, kamarátkin syn Simeon Vartík, neter a synovci od Heleny Ťapajovej a taktiež deti z Materskej a Základnej školy v Blatnici. (Obr. 76, Obr. 77, Obr. 78, Obr. 79)

Obr. 76 Kostlivec, Simeon Vartík

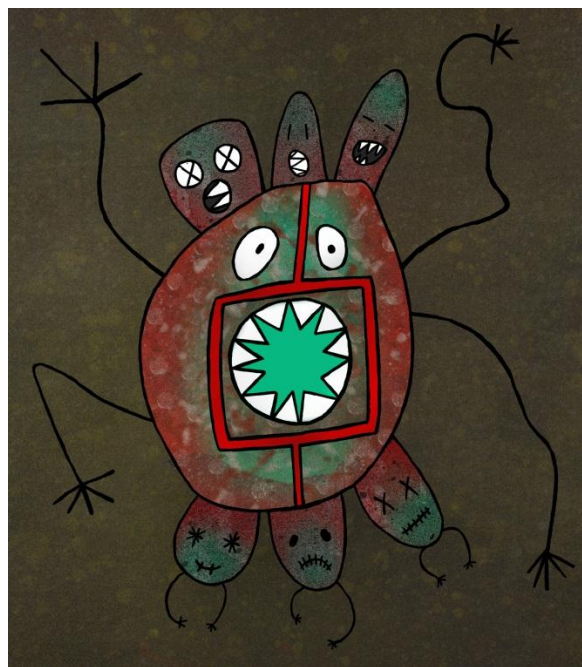
Obr. 77 Moje prevedenie

Detská čistota a prevedenie diela sú úplne úchvatné. Deti sa neboja načiahnuť na dno svojej predstavivosti a položiť ju na papier. Aj slávny **Jean Dubuffet**, predstaviteľ Art brut, (odnož art informelu, smer predstavujúci čisté umenie duševne chorých, detí, väzňov...), si vážil detskej kresby a považoval ju za jedno z vrcholných diel. [41]

„Každý je maliar. Maľovať, to je ako rozprávať, alebo chodiť. Pre ľudskú bytosť je kresliť na akúkoľvek plochu, čo príde pod ruku, načmárať nejaký obraz, rovnako prirodzené ako rozprávať. Či deti rovnako živelne ako rozprávajú tiež nekreslia a nečmárajú?“ [40]

Obr. 78 Kresba Simeon Vartik

Obr. 79 Moje prevedenie

4 MOJA PRVÁ INTERAKTÍVNA KNIHA

Moja praktická práca sa skladá z vlastnoručne napísaných rozprávok pre deti a ilustrácií, ktoré zobrazujú strašidlá. Tieto dve veci tvoria jadro celej knihy. Snažila som sa spojiť všetky elementy do jedného súvislého celku a vytvoriť tak kompaktnú knihu, v ktorej bude každá jedna zložka dopĺňať tú druhú. Pozadie spája dohromady ilustrácie, každý text nadväzuje na interaktívny prvok použitý v ilustrácií. Čiže každá dvojstránka mojej knihy obsahuje ilustráciu, rozprávku, interaktívny prvok pozadie a opakujúci sa symbol oka s pavúčkami, ktorý má navodiť strašidelnú atmosféru.

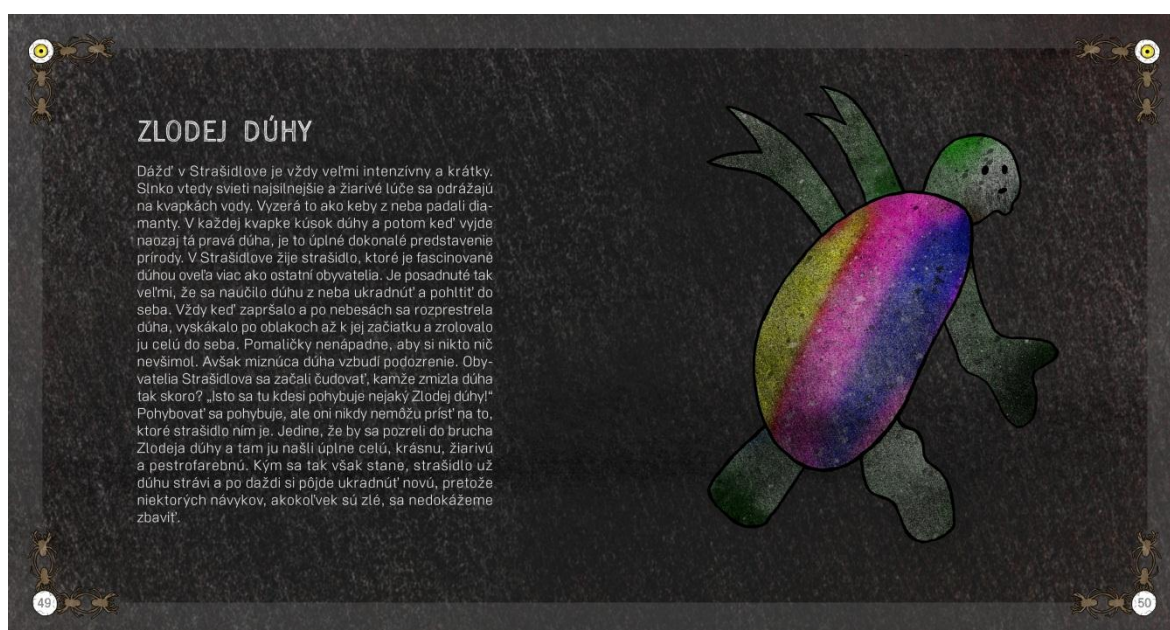
Obr. 80 Jablkové strašidlo (Ukážka z knihy)

Pozadie som tvorila vo Adobe Photoshop za pomoci rôznych špeciálnych štetcov a vznikli tak interesantné štruktúry. Nechcela som zasadzovať strašidlá do nejakých pre ne typických prostredí, príliš by potlačali ilustráciu. Na každej strane sa opakuje pás lemujúci dvojstránky, farebne ladiaci k ilustrácii. Farebnosť pozadia som použila tlmenú, čerpám z prírody. Pretože väčšina „mojich strašidiel“ žije v prírode alebo vo fiktívnom meste Strašidlovo, kde je veľa zelene a takisto aj hliny. Každé strašidlo má presne tie isté farby ako nakreslili deti, samozrejme trochu upravené, aby sa príliš nebili.

Obr. 81 Osemruké strašidlo (Ukážka z knihy)

Text tvoria príbehy z mojej hlavy, ktoré vznikli po prekreslení ilustrácie nakreslenej deťmi. V každej rozprávke je nejakým spôsobom zakomponované vysvetlenie ako sa hrať s dvojstránkou, na ktorej sa práve nachádzate. Každá rozprávka končí nejakým mravným ponaučením a nabáda deti k lepšiemu správaniu sa, k plneniu si vlastných snov, k priateľstvu atď. Na rozprávkové texty som použila font Grammatika light, ktorému som dorobila niektoré interpunkčné znaky. Typografia je v desať percentnej šedej farbe, aby vynikla na štruktúrovom pozadí, ale zároveň príliš nekričala. Nadpisy a paginácia sú tvorené fontom Sketch Gothic Light, ktorému som tiež vytvorila diakritiku.

Obr. 82 Zloděj dúhy (Ukážka z knihy)

V knihe sú dôležitejšie ilustrácie ako texty. Nieкто by mi možno mohol vyčítať použitie skoro bielej farby na texty v detskej knihe kvôli čitateľnosti, ale počítam s tým, že knižku budú čítať väčšie deti alebo dospelý svojím malým ratolestiam. Kniha je totiž určená skôr pre staršie deti, pretože malé deti sú ešte nešikovné a mohli by dotrhať interaktívne prvky knihy. Veková hranica na čítanie mojej knihy je od 8–100 rokov.

Kniha obsahuje niekoľko interaktívnych prvkov, ktoré spomínam v teoretickej práci. Pop-Up prvky, omaľovánky, otváracie okienka, pohybovanie končatín, farebné fólie, samolepky, 3D obrázky, zrkadlové fólie, papierové bábičky, hru „nájdi desať rozdielov“, rôzne elementy, ktoré je možné mechanicky posúvať. Strašidelných ilustrácií je dvadsaťosem plus jedna ilustrácia na obale.

ZÁVĚR

V dnešnej dobe nezohrávajú knihy takú veľkú úlohu ako kedysi, aspoň čo sa týka morálneho pozdvihnutia ducha. Málo mladých ľudí číta a väčšinou sa Vám ešte aj pochvália, že za život prečítali len jednu knihu. Ako povedal Denis Diderot „*Bojte se člověka, který přečetl jen jednu knihu.*“ [43] Niekedy mám pocit, že je teraz viac spisovateľov ako čitateľov. Preto si myslím, že deti by sa už od malička mali vychovávať v láske ku knihám. Knihy sú krásny svet a treba sa do nich občas ponoriť a uniknúť tak realite. A takisto si zlepšiť vyjadrovanie, gramatiku, naučiť sa niečo nové, preskúmať históriu alebo sa len zahrať s nejakou interaktívnou knihou.

Je veľa spôsobov ako knihu obzvláštniť a spraviť ju pre deti, či dospelých atraktívnejšou. V tejto práci som zhrnula mnohé z nich, ale je ich oveľa viac. Nič nie je jednoduchšie ako nalákať čitateľa na veselé farby, pekný font, či grafiku, roztomilé ilustrácie určené pre najmenších, papierové prvky do priestoru. Ak sa samozrejme nechá zlákať.

„Dva největší lidské vynálezy - knihtisk, který vedl k rozšíření knih, a televize, která lidi odnaučuje číst.“ [43]

Georges Elgozy

V tomto výroku sa bohužiaľ zlučuje to, čoho sa obávam v tomto storočí najviac a to je, že kvôli televízii sa mnohí z nás zbavia kníh úplne a tak sa stane z kníh len odpadový materiál. Avšak dúfam, že nové zaujímavé spôsoby oživenia kníh budú predsa len užitočné a deti tejto generácie budú vyrastať obklopené knihami, ktoré im ukážu iný, nový, neprebádaný svet.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATURY

- [1] KOHÚT, Leo, *Kapitoly z výtvarných dejín knihy*, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1970
- [2] TOURTILLOTT, Suzanne J. E., *500 handmade books: Inspiring interpretations of timeless form*, Lark Books 2008, ISBN 13: 978-1-57990-877-5
- [3] GOLDEN, Alisa, *Making handmade books: 100 bindings, structure & forms*, Lark Crafts 2010, ISBN 13: 978-1-60059-587-5
- [4] NITRANSKÝ-ČLOVIEČEK, *Kapitoly z dejín vydávania a rozširovania literatúry*, Vydavateľstvo Obzor 1972
- [5] MANGUEL, Alberto, *Dějiny čtení*, Host 2007, ISBN 978-80-7294-231-2
- [6] BRODEK, Ayako, *Papír. Umělecká tvorba ozdobných předmětů a dekorací*, Metafora, spol s. r. o Praha 2011, ISBN 978-80-7359-306-3
- [7] JACKSON, Paul, *The Pop-Up book*, Owl Books, 1993, ISBN-13: 978-0-8050-2884-3
- [8] SCHÖNHERR, Joachim, *Skládáme z papíru*, Rudolf Arnold, Lipsko, 1982
- [9] The Walt Disney Company and N. E. Enterprises, Inc., *Disney's Magic Eye*, Egmont neografia, 1995, ISBN 80-7134-711-6
- [10] WALPOLE, Brenda, *Príroda plná hier*, Allpress s. r. o., 1995, ISBN 80-7218-030-4
- [11] BREZINA, Thomas, *Tigrí tým, rieš záhady spolu s ním: V tajni straší*, Egmont, 1999, ISBN 80-7134-933-X
- [12] Macmillian Children's Books, *Hráme sa s magnetkami: Vo vesmíre*, Macmillian Publishers Ltd, 2007, ISBN 978-80-8089-100-8
- [13] *Palculienka; Rozprávka s puzzle*, Ottovo nakladatelství s. r. o., 2005, ISBN 80-7360-202-4
- [14] *Žabák Žbluňk*, Fragment, 2011, ISBN 978-80-253-1281
- [15] *Knižka s kalkulačkou medvedíka pandy*, 1995 Dami editore, Taliansko isbn 2-7641-0068-X
- [16] WILLIS, Danny, *Goblini: Ríša na okraji*, Eastone Books, 2007, ISBN 978-80-89217-42-7

- [17] Zlatý máj: Časopis o detskej literatúre a umení. 1956/1957 Eduard Petiška-Leporello hľadá své místo v literatuře
- [18] TOMAN, Vlastislav, *Můj život s ABC – abíčkem*, Ostrov, 2005, ISBN 80-86289-38-9
- [19] Stanislav Fajkus, Josef Kropáček, Robert Pavelka, *Papírový svět Richarda Vyškovského*, XYZ 2009, ISBN 978-80-7388-271-6
- [20] *Papercraft: Design and art with paper*, ISBN 978- 3-89955-251-5
- [21] AVELLA, Natalie, *Paper Engineering: 3-D design techniques for a 2-D material*, Rotovision, 2009, ISBN 978-2-88893-049-5
- [22] AUGUSTYN, jr., Frederik J., *Dictionary of Toys and Games in American Popular Culture*, Haworth Press Inc., 2004, ISBN 0-7890-1504-8
- [23] MCCALL, Gerrie, *Draci - děsivé příšery z bájí a mýtů*, Svojtka, 2010, ISBN: 978-80-256-0421-2
- [24] *Můj Larousse: Nestvůry a draci*, Mladá fronta, Praha 2007, ISBN 978-80-204-1649-0
- [25] ŽÁČEK, Jiří, *Hrůzostrašné pohádky pro malé strašpytlíky*, Slovart, 2011, ISBN 978-80-7391-577-3

ZOZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJOV

- [26] http://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=2261:co-je-kniha-paperback-a-jak-vznikla&catid=139:historie-knihy&Itemid=4148 04. 05. 2012, 10.00
- [27] <http://www.librix.eu/sk/page/binding/> 05. 04 2012, 18.45
- [28] <http://www.obnova.sk/clanok/jaroslav-vodrazka-ilustrator-grafik-maliar> 05. 04. 2012, 15.06
- [29] http://new.origami.cz/index.php/Akira_Yoshizawa 08. 04. 2012, 10.48
- [30] <http://www.origami.cz/> 08. 04. 2012, 10.32
- [31] <http://www.petercallesen.com/about/> 04. 04. 2012, 20.54
- [32] <http://www.janm.org/exhibits/foldingpaper/artists/> 09. 04. 2012, 23.54
- [33] <http://mysticdragon3.deviantart.com/> 04. 04. 2012, 20.20
- [34] http://www.fotografovani.cz/art/fo_tipytriky/fotogramernst.html 06.05.2012 09.18

- [35] <http://www.cmvu.cz/cz1991c1835/asamblaz-technika/> 09. 04. 2012, 10.41
- [36] <http://elenainenglish.wordpress.com/tag/anagram-bookshop/> 11. 04. 2012, 19.31
- [37] <http://home.zcu.cz/~havriva5/> 18. 04. 2012, 14.52
- [38] <http://acidcow.com/pics/1694-autostereogram-100-pics.html> 18. 04. 2012, 14.42
- [39] <http://www.studas.cz/technologie/slepotisk> 20. 04. 2012, 20.25
- [40] <http://www.karolkosik.sk/?note=jean-dubuffet-2> 23. 04. 2012, 23.55
- [41] http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=500 24. 04.2012, 00.07
- [42] <http://www.opdag.com/history.html> 07. 05. 2012, 15.25
- [43] <http://citaty.net/citaty-o-knihach/> 07. 05. 2012, 18.52
- [44] http://www.bellevuearts.org/exhibitions/past/2009/book_borrowers.html 07. 05. 2012, 19.24
- [45] <http://briandettmer.com/> preklad citácie do slovenčiny 08. 05. 2012, 23.45

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Uncharted Depths

Str. 39 [2]

Obr. 2 Seasons Book

Str. 246 [2]

Obr. 3 Sari Book

<http://aimeelee.net/photographs/books/artistsbooks/SariBook2.jpg>

Obr. 4 Sari Book

<http://aimeelee.net/photographs/books/artistsbooks/SariBook3.jpg>

Obr. 5 Gutenbergova biblia

http://www.gorila.sk/i/article_imgs/1/47/4347.jpg

Obr. 6 Vázba mäkká zošitová V1

<http://www.boia.cz/images/galleries/pages/references/sodexopraha/02.jpg>

Obr. 7 Vázba mäkká lepená V2

<http://www.graphiclive.eu/images/v2.jpg>

Obr. 8 Vázba pevná lepená

<http://www.pbtisk.eu/picture/gallery/001/upload/Img32482.jpg>

Obr. 9 Vázba pevná šitá

<http://www.boia.cz/images/galleries/pages/ofsetprint/01.jpg>

Obr. 10 Vázba plastová

<http://binderyassociates.com/mambo//images/stories/coregran.jpg>

Obr. 11 Vázba krížková

http://perishablepress.com/wp/wp-content/images/2009/dig-wp-print/digwp-print_05.jpg

Obr. 12 Night Monster

Str. 47 [3]

Obr. 13 When Again was

Str. 37 [3]

Obr. 14 Mechúrik-Koščúrik s kamarátmi

Domáca knižnica

Obr. 15 Zvieratká deťom

Domáca knižnica

Obr. 16 Doll's House

http://www.alephbet.com/pictures/30452_3.JPG

Obr. 17 Doll's House

http://www.alephbet.com/pictures/30452_4.JPG

Obr. 18 Grand cirque internacional

<http://www.museoargentinodelejuguete.com/wp-content/gallery/libros/LIBROS%20Lothar%20Meggendorfer%20GRAND%20CIRQUE%20INTERNACIONAL%20circa%201890%20Francia.jpg>

Obr. 19 Perníková chalúpka

Domáca knižnica

Obr. 20 Perníková chalúpka

Domáca knižnica

Obr. 21 Pop-Up book

Domáca knižnica

Obr. 21 Pop-Up book: Dragon

Domáca knižnica

Obr. 22 Akira Yoshizawa

http://new.origami.cz/images/thumb/c/c8/Yoshizawa_photo_01.jpg/250px-Yoshizawa_photo_01.jpg

Obr. 23 Two Books

http://media.discovernikkei.org/articles/4356/MiriGolan-TwoBooks_sm.jpg

Obr. 24 Sagrada Familie

<http://kyla0405.files.wordpress.com/2010/02/pict0008.jpg>

Obr. 25 Cosmopolitan (Number 2)

<http://img.exto.nl/3467-o-15771877.jpg>

Obr. 26 Cosmopolitan (Number 2)

<http://img.exto.nl/3467-orig-15771897.jpg>

Obr. 27 Paper craft Pikachu

http://papercraftprintable.com/wp-content/gallery/papercrafts/sitting_pikachu_pokemon_paper_craft.jpg

Obr. 28 Shin Tanaka-Three

http://www.yatzer.com/assets/Article/1553/images/Shin_Tanaka_paper_toys_yatzer_7.jpg

Obr. 29 Papercuts-A Book of Papercraft by Matthew Shlian

http://1.bp.blogspot.com/_4MUf6T4VzPw/SpTBF-RfASI/AAAAAAAAALhU/dr5WraTwbeA/s320/papercuts-papercraft-book.jpg

Obr. 30 Papercuts-A Book of Papercraft by Matthew Shlian

http://s3files.core77.com/blog/images/papercuts_c77.jpg

Obr. 31 Words create worlds

<http://www.theadmad.com/wp-content/uploads/2010/01/anagram-550x389-440x311.jpg>

Obr. 32 Words create worlds

<http://www.theadmad.com/wp-content/uploads/2010/01/anagram3-550x389-440x311.jpg>

Obr. 33 Pražský hrad

<http://www.papermodel.cz/papermodel/modely/images14/PrazskyHrad00.jpg>

Obr. 34 Ferrari 312-T2 Nikiho Laudy

<http://papergallery.mzf.cz/jrfoto/lauda1.jpg>

Obr. 35 Quilling book

http://www.deviantart.com/download/195708867/quilling_book_by_mysticdragon3-d38ipxf.jpg

Obr. 36 Báseň pre Benjamina Peréta

http://24.media.tumblr.com/tumblr_lfmh4hPooX1qatsq6o1_500.jpg

Obr. 37 Bez názvu

http://27.media.tumblr.com/tumblr_lgaw1sAWyG1qa95wro1_500.jpg

Obr. 38 Bez názvu

http://26.media.tumblr.com/tumblr_ltei2drbD21qdn10eo1_500.jpg

Obr. 39 Resurrection

http://www.petercallesen.com/files/gimms/13_resurrection-1.jpg

Obr. 40 Closet

http://www.petercallesen.com/files/gimms/13_closet-1.jpg

Obr. 41 Wet Paper Casting – Kate Pullen

<http://0.tqn.com/d/rubberstamping/1/5/V/K/-/-/finishedwhitecherub.jpg>

Obr. 42 Embossed Book Cover

<http://www.instructables.com/image/FF7H1GZGJHVL623/Embossed-Book-Cover.jpg>

Obr. 43 Tom Tierney a jeho Paper Dolls

<https://encrypted->

[tbn0.google.com/images?q=tbn:ANd9GcTwqakQn_SRtMY2MQtxGoLGiWmLoeryPD Mm7W02EYTQTHL1iOCjw](https://encrypted-tbn0.google.com/images?q=tbn:ANd9GcTwqakQn_SRtMY2MQtxGoLGiWmLoeryPD Mm7W02EYTQTHL1iOCjw)

Obr. 44 Tom Tierney a jeho Paper Dolls

<http://zapatopi.net/blog/nixonpaperdolls.png>

Obr. 45 Tom Tierney a jeho Paper Dolls

<http://www.speederich.com/MONROEPAPER/speeddoll001.JPG>

Obr. 46 Tom Tierney a jeho Paper Dolls

<http://www.speederich.com/MONROEPAPER/speeddoll013.jpg>

Obr. 47 Brian Dettmer a jeho altered books

<http://centripetalnotion.com/images/briandettmer5.jpg>

Obr. 48 Brian Dettmer a jeho altered books

<http://www.sodapopgirl.net/wp-content/uploads/Brian5.jpg>

Obr. 49 Brian Dettmer a jeho altered books

<http://www.coolhunting.com/culture/assets/images/dettmer.jpg>

Obr. 50 Stereografia

http://farm4.static.flickr.com/3457/3369656991_b7ea2051c2.jpg

Obr. 51 Stereogram

http://www.hidden-3d.com/gallery_image.php?img=-262

Obr. 52 Walt Disney: Magic eye

http://3.bp.blogspot.com/_Tz_XvswHXP0/R1GeikAllyI/AAAAAAAAAEg/sqW-nxc0P2Y/s400/disney5a.JPG

Obr. 53 Theater box: Breakfastscape

Str. 232 [3]

Obr. 54 Tunell book: Ed Hudchins

Str. 79 [3]

Obr. 55 Příroda plná hier

Slovenská národná knižnica v Martine

Obr. 56 Příroda plná hier

Slovenská národná knižnica v Martine

Obr. 57 Ukážka bez fólie

Domáca knižnica

Obr. 58 Ukážka s fóliou

Domáca knižnica

Obr. 59 Vintage Jumping Jack

http://1.bp.blogspot.com/_8-5iQ42mISs/TGibqNaW2CI/AAAAAAAAAQQ/c2GyPENtFEI/s1600/jumping+jack+man.jpg

Obr. 60 Vintage Jumping Jack

<http://www.toytheatre.info/Network/ONeil/HowtoIll.JPG>

Obr. 61 Vintage Jumping Jack

<http://craphound.com/images/vintagejumpingjack.jpg>

Obr. 62 Vlk

Domáca knižnica

Obr. 63 Sliapočka – detail

Domáca knižnica

Obr. 64 Puzzle kniha

Slovenská národná knižnica v Martine

Obr. 65 Ukážka magnetiek

Slovenská národná knižnica v Martine

Obr. 66 Žabák Žbluňk

Knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

Obr. 67 Žabák Žbluňk

Knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

Obr. 68 Goblini: Ríša na okraji

Slovenská národná knižnica v Martine

Obr. 69 Detail

Slovenská národná knižnica v Martine

Obr. 70 Obálka knihy o drakoch

<http://data.bux.cz/book/016/156/0161560/large.jpg>

Obr. 71 Stránka z knihy o drakoch

http://www.knihypro.cz/fotky18157/fotos/_vyrp11_7207001.jpg

Obr. 72 Císař a drak

<http://www.kalendaresnapadem.cz/img/p/193-647.jpg>

Obr. 73 Prométheus zloděj ohně

<http://www.kalendaresnapadem.cz/img/p/192-645.jpg>

Obr. 74 Ukážky strán z knihy Hrůzostrašné pohádky pro malé strašpytlíky

<http://data.bux.cz/preview/018/632/0186325/largea.jpg>

Obr. 75 Ukážky strán z knihy Hrůzostrašné pohádky pro malé strašpytlíky

<http://media.novinky.cz/236/302367-original1-tgje5.jpg>

Obr. 76 Kostlivec, Simeon Vartík

Obr. 77 Moje prevedenie

Obr. 78 Kresba Simeon Vartík

Obr. 79 Moje prevedenie

Obr. 80 Jablkové strašidlo (Ukážka z knihy)

Obr. 81 Osemruké strašidlo (Ukážka z knihy)

Obr. 82 Zlodej dúhy (Ukážka z knihy)